

ZITTINGSJAAR 2025 - 2026 - 247

LANDSVERORDENING tot wijziging van de Landsverordening van de 17de december 2024 tot vaststelling van de Begroting van Curaçao voor het dienstjaar 2025. (Eerste Suppletoire Begroting 2025).

No. 5 **NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG**

De Regering vraagt aan de Staten in feite om reeds gedane uitgaven goed te keuren die niet in de begroting van 2025 waren opgenomen. Deze begrotingswijziging is onder meer bedoeld om de 'Bashi premie' goed te keuren, maar ook geldt dat zonder voorafgaande parlementaire goedkeuring is uitgekeerd.

Antwoord:

De regering geeft aan dat in de vastgestelde begroting voor 2025 reeds rekening is gehouden met de betaling van de Bashi-premie door middel van een stelpost. De begrotingswijziging in de suppletoire begroting 2025 dient primair om de uitgaven van de Bashi-premie budgetneutraal te verschuiven naar de daadwerkelijke, functionele kostenplaats.

De regering beroept zich op het volgende uitgangspunt, zoals vastgelegd in de Memorie van Toelichting:

"Jaarlijks zal de liquiditeitspositie van het land geëvalueerd worden en op basis hiervan zal beoordeeld worden of zowel budgettair-technisch als liquiditeit-technisch financiële ruimte is voor het terugdraaien van de inkortingen op de arbeidsvoorwaarden."

1. Precedent van de Jaarlijkse Bonus

Vóór de COVID-19-pandemie kende de regering traditiegetrouw aan het einde van het jaar een bonus toe aan alle ambtenaren en gelijkgestelden. Deze betaling werd historisch gezien uitsluitend en steeds uitgevoerd op basis van de evaluatie van de beschikbare budgettair-technische en liquiditeit-technische financiële ruimte. Dit is een vast beleidskader dat de regering ook in het boekjaar 2025 heeft gehanteerd.

2. Besluit tot Uitkering van de 'Bashi-premie'

Op basis van de in de Memorie van Toelichting vastgelegde evaluatie, heeft de regering geconcludeerd dat er voldoende budgettair-technische en liquiditeit-

technische financiële ruimte was. Hierdoor is besloten om een betaling aan het personeel te doen.

In plaats van de traditionele bonus uit te keren in december 2024, is op basis van deze vastgestelde financiële ruimte besloten om een "Bashi-premie" te betalen in januari 2025.

De regering stelt hiermee dat de uitkering weliswaar niet specifiek met de term 'Bashi-premie' in de oorspronkelijke begroting was benoemd, maar dat de financiële basis en de beleidsmatige intentie (het terugdraaien van inkortingen op de arbeidsvoorwaarden/het belonen op basis van ruimte) reeds in de vastgestelde begroting van 2025 waren vastgelegd via de Memorie van Toelichting.

Daarnaast worden acties van de Regering behandeld, waarvan de Regering altijd heeft gezegd dat deze niet nodig was, namelijk geld lenen van Nederland. Na de verkiezingen van 21 maart 2025 wijzigt de Regering haar standpunt en wordt een lening aangevraagd voor een bedrag van Cg. 147 miljoen. Dit komt boven Cg. 80 miljoen voor een herfinanciering, die ook een lening is.

In dit bedrag van Cg. 147 miljoen, zit de lening voor het kabelproject van CELIA. Ook wordt Cg. 5 miljoen van de begroting van het Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn (SOAW) overgeheveld naar het Ministerie van Justitie. Met andere woorden gaan middelen bestemd voor sociale doeleinden naar Justitie, aldus de fractie. De fractie merkt ook op dat geld lenen niet aan de orde was; dat volgens de uitspraken van de vorige Regering (Pisas II) omdat de staatskas vol was en overliep. Eerst was er, volgens de Regering, geen geld voor de 2% aanpassing van het vakantiegeld voor ambtenaren, daarna was er wél weer geld hiervoor. De Regering kan niet vier jaar lang verkopen dat geld lenen niet nodig was, terwijl nu meer dan Cg. 200 miljoen wordt geleend, waarvan Cg. 147 miljoen in deze begrotingswijziging.

Antwoord:

Op de stelling dat de Regering altijd heeft volgehouden dat lenen niet nodig was – de vorige Regering (Pisas II) beweerde zelfs dat de staatskas vol was – en nu toch een lening van Cg. 147 miljoen aanvraagt, bovenop Cg. 80 miljoen voor een herfinanciering, geeft de Regering het volgende aan:

De Regering stelt dat de noodzaak tot lenen het directe gevolg is van haar beleid om schulden af te lossen met eigen middelen. De Regering heeft een vervallen lening van Cg. 140 miljoen in oktober deels met eigen middelen betaald (Cg. 60 miljoen), in plaats van deze volledig te herfinancieren (slechts Cg. 80 miljoen is geherfinancierd). Bovendien heeft de Regering in 2025 een jaarlijks bedrag van Cg. 50 miljoen aan aflossingen (voornamelijk de Covid-lening) voldaan met eigen middelen. Door deze substantiële aflossingen is er onvoldoende

financiële ruimte overgebleven om zowel een verantwoorde buffer te houden (conform Cft- en IMF-adviezen) en de noodzakelijke investeringen met eigen geld te financieren. Daarom moet een deel van de investeringen nu gefinancierd worden met de nieuwe lening van Cg. 147 miljoen.

De Regering motiveert de overheveling van Cg. 5 miljoen van het Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn (SOAW) naar het Ministerie van Justitie, ten behoeve van de bouw van een brandweerkazerne in Banda Ariba, als een noodzakelijke prioriteitstelling in de begroting.

De kritiek van de fractie richt zich op het feit dat middelen voor sociale doeleinden nu worden aangewend voor Justitie. De Regering stelt daartegenover dat de bouw van de kazerne een vitale investering is in de publieke veiligheid. Een kazerne in Banda Ariba is cruciaal om de aanrijtijden van de brandweer naar incidenten in dit uitgestrekte deel van het eiland drastisch te verkorten, wat essentieel is voor het vergroten van de veiligheid van burgers en hun bezittingen. Daarnaast zorgt de post voor een betere operationele spreiding en hogere algehele paraatheid.

De verschuiving van de sociale middelen is van tijdelijke aard; de middelen zijn in de begroting van 2026 en in de meerjarenbegroting daarna weer beschikbaar gesteld voor het Ministerie van SOAW.

Met betrekking tot de Curaçao Medical Center (CMC) kwestie het volgende. De Regering presenteert een oplossing die reeds in de begroting van 2026 is opgenomen, wederom in deze wijziging. Namelijk dat de Cg. 18 miljoen voor de rekening van de Regering komt. Graag een uitleg over dit punt. Gaat het om hetzelfde of over twee verschillende dingen?

Antwoord:

Ja, het gaat om dezelfde oplossing en dezelfde toelichting met betrekking tot de Cg. 18 miljoen voor de Curaçao Medical Center (CMC) problematiek, maar deze wordt herhaald in twee verschillende begrotingsdocumenten.

De reden dat de oplossing nu wederom in de begrotingswijziging (Suppletoire Begroting 2025) wordt gepresenteerd, terwijl deze al in de Begroting 2026 stond, is het gevolg van een advies van het College financieel toezicht (Cft).

Het College financieel toezicht (Cft) heeft de Regering geadviseerd om de oplossing voor de financiële problematiek van het Curaçao Medical Center (CMC) in de begrotingen op te nemen vanwege de financiële urgentie. De Regering heeft dit advies stipt gevolgd. In het advies over de Suppletoire Begroting 2025 heeft het Cft de Regering verzocht om de oplossing voor de CMC-problematiek in deze wijzigingsbegroting op te nemen, wat de Regering heeft gedaan en de toelichting daarin heeft geplaatst. Eveneens adviseerde het Cft om de oplossing van de CMC-problematiek ook in de Begroting 2026 te zetten, welk advies de Regering eveneens heeft gevolgd. Dit houdt in dat de oplossing – waarbij een bedrag van Cg. 18 miljoen voor rekening van de

Regering komt – dezelfde toelichting is die nu in beide begrotingsdocumenten (de Suppletoire Begroting 2025 en de Begroting 2026) is opgenomen.

Dit is het bedrag dat Vastgoed bv. moet betalen voor de bouw van het CMC. Betreft dit een jaarlijkse actie van de Regering of is dit eenmalig? Dit is belangrijk om te weten, volgens de fractie omdat de Regering elk jaar een aflossing moet betalen aan Nederland voor de lening voor de bouw van CMC.

Antwoord:

De jaarlijkse kapitaallasten van CMC Vastgoed m.b.t. de Nederlandse lening voor de bouw van het ziekenhuisgebouw (jaarlijks: Cg 18 miljoen) zijn voor rekening van het Land gekomen. Dit betekent dat de lasten van CMC Vastgoed Cg 18 miljoen per jaar minder zijn en dus minder huurlasten voor CMC Exploitatie. Dit geeft aan SVB extra ruimte om een hoger zorgbudget aan CMC Exploitatie te betalen (na toetsing van de ingediende CMC-begroting). In de landsbegroting betekent dit dat het Land geen inkomsten voor rente en aflossing door CMC Vastgoed opneemt. Dit is in de begroting 2025 en 2026-2029 overeenkomstig verwerkt.

Volgens de fractie wordt hiermee het probleem van soliditeit opgelost, maar niet het liquiditeitsprobleem. Dus de fractie maakt zich grote zorgen over CMC-vastgoed, met name voor wat betreft de medische apparaten die op termijn vervangen moeten worden. De directeur van CMC gaf aan dat er geen geld hiervoor was. Sterker nog, hij had het over een zorginfarct. Wat gaat de Regering hieraan doen?

Antwoord:

Het zorgbudget voor CMC wordt door het BVZ-fonds van SVB gefinancierd. Het land betaalt een landsbijdrage van circa Cg 300 miljoen aan SVB ten behoeve van het BVZ-fonds. SVB adviseert het ministerie van GMN over het zorgbudget en na vaststelling hiervan door de minister van GMN wordt deze aan CMC uitbetaald door SVB.

De regering bericht dat om de continuïteit van de zorg in het CMC te waarborgen en de volksgezondheid te beschermen, er in de landsbegroting voor 2026 (en meerjarig) aanvullende financiële bijdragen (specifiek bestemd voor het CMC) zijn opgenomen conform de volgende tabel (dit was al het geval vanaf 2025).

	2025	2026	2027	2028
Kapitaallasten voor het ziekenhuisgebouw	18	18	18	18
Kosten voor onverzekerde patiënten	10	10	10	10
Extra bijdrage voor de bedrijfsvoering van het CMC	10	10	20	20
Extra geld voor betere arbeidsvoorwaarden voor CMC personeel (behalve medisch specialisten en topmanagers)	3	3	3	3
Extra zorgbudget voor het CMC	9	9	9	9
Kostenbesparingen door CMC	8	8	8	8
Totaal	58	58	68	68

Om tekorten in de toekomst te voorkomen zal een anderhalve-lijnzorg worden geïmplementeerd. Tevens wordt structureel in preventie geïnvesteerd om de zorgvraag van voornamelijk de veel voorkomende ziektes op middellange termijn te verlagen. Verder is met CMC en Cft afgesproken dat CMC begin 2026 een volwaardig doelmatigheidsonderzoek zal uitvoeren en op basis van de uitkomsten hiervan zal CMC de nodige besparingsmaatregelen implementeren.

Met het bestuur van CMC zijn afspraken gemaakt inzake de financiering van de in het verleden door CMC gevormde, maar niet gedekte reserveringen t.b.v. vervangingsinvesteringen. Deze afspraken maken onderdeel van de oplossingen in het hoofdlijnenakkoord. Met behulp hiervan wordt de liquiditeitsuitdaging inzake de financiering van de vervangingsinvesteringen opgelost. Het voornemen van zowel het bestuur van CMC als de regering is om eind december 2025 de overeengekomen oplossingen als sluitstuk van het hoofdlijnenakkoord te formaliseren.

Sinds eind 2022 was er sprake van een kwartiermaker voor het ziekenhuis. Wat is de stand van zaken hiervan?

Antwoord:

Het voornemen van zowel het bestuur van CMC als de regering is om eind december 2025 de overeengekomen oplossingen als sluitstuk van het hoofdlijnenakkoord te formaliseren.

Hoe gaan we het probleem van het gebrek aan liquiditeit oplossen? Want dit probleem heeft tot gevolg dat er niet genoeg medische specialisten zijn. De fractie verzoekt de Regering om het probleem van aftopping van salarissen van medische specialisten snel op te lossen samen met het liquiditeitsprobleem.

Antwoord:

Voor de oplossing van de Liquiditeitsproblemen wordt naar het antwoord op de 2 voorgaande vragen verwezen.

Het aantal medisch specialisten gefinancierd direct door tussenkomst van SVB groeit jaarlijks, en bedraagt momenteel ca. 125 (loondienst plus vrijgevestigd). Het bestuur van CMC heeft verder aangegeven dat door een (trapsgewijze) verhoging van de LNT de meeste uitdagingen met betrekken tot het aantrekken van medisch specialisten zullen worden opgelost.

De fractie geeft aan dat Statenleden dagelijks worden benaderd door burgers die pijn hebben, geen zorg ontvangen, omdat ze op een wachtlijst staan door gebrek aan medische specialisten. Hoe gaat de Regering dit aanpakken? Ook voor onze toeristische sector is het belangrijk dat onze medische zorg op orde is. Ook investeerders die hier willen investeren, kijken of de gezondheidszorg in orde is en of ze kunnen rekenen op goede medische zorg, aldus de fractie.

Antwoord:

Het probleem van wachtlijsten wordt deels veroorzaakt door een tekort aan medisch specialisten. Instellingen kunnen op dit moment de benodigde specialisten aantrekken, mits zij deze vacatures invullen. Daarnaast is recentelijk het Curaçao International Center van een ziekenhuisvergunning voorzien om de capaciteit te vergroten en de wachtlijsten te helpen verkorten. Het aantal medisch specialisten dat gefinancierd wordt via de SVB groeit jaarlijks en bedraagt momenteel ongeveer 125 (loondienst en vrijgevestigd). Momenteel zijn er circa 15 vacatures waarvoor fondsen beschikbaar zijn; deze dienen door de ziekenhuizen zelf te worden ingevuld.

Er wordt gewerkt aan een actualisatie van de behoefte aan zorgprofessionals, waarvan de resultaten begin het tweede kwartaal van 2026 worden verwacht. Instellingen kunnen echter reeds nu extra zorgprofessionals aanvragen indien nodig. Het is daarnaast van groot belang dat instellingen hun zorgprofessionals behouden; dit is niet alleen een financiële kwestie, maar vooral een zaak van interne organisatie, welk meer gericht moet zijn aan het betrekken van jong professionals bij de totstandkoming van medisch beleid in plaats van enkel een top-down benadering te hanteren.

Tot slot heeft de Regering per 1 oktober 2024 een beleid van maximale wachttijden in de gezondheidszorg ingevoerd. Deze maximale wachttijden worden momenteel nog niet gehaald, met name op het gebied van poliklinische afspraken met specialisten en bepaalde operaties zoals oogheelkunde, urologie, neurologie, neurochirurgie en orthopedie.

De fractie vraagt ook aandacht voor preventie, er wordt niet genoeg geïnvesteerd in preventie, met als gevolg dat mensen onnodig ziek worden.

Volgens onze Staatsregeling is het bevorderen van de volksgezondheid, een taak van de Regering. Wij doen volgens de fractie het tegenovergestelde, namelijk Cg. 600 miljoen uitgeven om ziekten aan te pakken. Slechts Cg. 2 miljoen wordt uitgegeven aan preventie.

Antwoord:

De begroting van het Ministerie van GMN voorziet in een totaalbedrag van Cg. 13 miljoen aan extra middelen ter ondersteuning van diverse prioriteiten in de gezondheidszorg. Een deel van deze middelen is bestemd voor preventieve zorg, waaronder programma's gericht op gezondheidsvoorlichting, vroegtijdige opsporing van ziekten en het bevorderen van een gezonde leefstijl. Voor jongeren zijn er specifieke programma's via scholen, buurtgerichte initiatieven en gespecialiseerde eerstelijns- en geestelijke gezondheidszorgvoorzieningen, bedoeld om hen te ondersteunen bij een gezondere levensstijl en een betere sociale en fysieke ontwikkeling.

Het College financieel toezicht (CFT) heeft in zijn advies over de begrotingswijziging aangegeven dat de oplossing die de Regering voor CMC presenteert nog niet geformaliseerd is en dat er geen concrete maatregelen zijn om het financiële probleem van CMC echt op te lossen (pagina 2 van het CFT-advies).

Antwoord:

In de Memorie van Toelichting, specifiek onder het onderdeel 'Advies College financieel toezicht' op pagina 10 tot en met 12, en in de Nota van Financiën, op pagina 8 tot en met 11, wordt uitvoerig ingegaan op de concrete maatregelen die de Regering heeft genomen om het financiële probleem van het Curaçao Medical Center (CMC) daadwerkelijk op te lossen.

In het verleden is een rapport gemaakt over de financiering van de zorg, en dat staat bekend onder het Monte-rapport. Er is een start gemaakt met de implementatie hiervan, maar door het aftreden van de Minister van GMN in 2020, werden de maatregelen die moesten volgen niet uitgevoerd. Welke concrete maatregelen wordt in de gezondheidszorg genomen om de extra ziekenhuiskosten van Cg. 60 miljoen te financieren?

Antwoord:

Er zijn maatregelen geïmplementeerd om de kosten van geneesmiddelen te verlagen. Hierdoor zijn de uitgaven voor geneesmiddelen onder de BVZ in de jaren 2019 t/m 2024 gedaald. De daling is lager dan voorzien. Medio 2025 heeft de overheid de Geneesmiddelen-registratiecommissie (GRC) gereactiveerd, die het transitiebeleid van merkgeneesmiddelen naar generieken moet faciliteren. Reeds eerder is het beperkende criterium van de klimaatzone door de overheid in de wetgeving losgelaten, waardoor geneesmiddelen uit bijv. USA, EU en Canada versneld lokaal geregistreerd kunnen worden. Door deze maatregelen zullen er meer generieke geneesmiddelen als goedkoper alternatief op de lokale markt komen.

Verder is met het bestuur van CMC afgesproken dat zijn een volwaardig doelmatigheidsonderzoek begin 2026 moeten uitvoeren en op basis van de resultaten hiervan dienen besparingsmaatregelen te worden geïmplementeerd. De hieruit voortvloeiende besparingen zullen de positie van het schommelfonds alleen maar verbeteren.

Momenteel worden de mogelijke besparingsmaatregelen geactualiseerd ten behoeve van een optimale verdere implementatie.

Nadat de Kabinet Asjes in 2013 besloot om de locatie van het nieuwe ziekenhuis te veranderen, terwijl het begroot was tijdens Kabinet Schotte voor het Amstelrein? Ook de Parlementaire Enquête hierover heeft geconcludeerd dat het ziekenhuis Cg. 200 miljoen extra heeft gekost. Hoe gaat de Regering hiermee om? De voorgestelde oplossing in deze suppletoire begroting zal, volgens de fractie, niet voldoende zijn. Graag uitleg van de Regering hoe ze hiermee verder omgaat.

Antwoord:

Met de extra middelen die het CMC ontvangt vanuit de landsbegroting én de SVB, beschikt het ziekenhuis over voldoende financiële ruimte om aan zijn lopende verplichtingen te voldoen. Verder wordt verwezen naar de Memorie van Toelichting, specifiek onder het onderdeel 'Advies College financieel toezicht' op pagina 10 tot en met 12, en in de Nota van Financiën, op pagina 8 tot en met 11. Hierin wordt uitvoerig ingegaan op de concrete maatregelen die de Regering heeft genomen om het financiële probleem van het Curaçao Medical Center (CMC) daadwerkelijk op te lossen.

Hoe gaat de Regering de financiering van de vervanging van medische apparatuur voor CMC aanpakken?

Antwoord:

De regering heeft samen met het bestuur van CMC Vastgoed en CMC Exploitatie een oplossing bedacht voor de financiering van de “unfunded” reserveringen voor de vervangingsinvesteringen. Het gaat hier om het saneren van de “unfunded” reservering voor vervangingsinvesteringen bij CMC Vastgoed en het saneren van zowel het negatieve eigen vermogen als de “unfunded” reservering voor vervangingsinvesteringen bij CMC Exploitatie. De voornaamste oorzaak van de “unfunded” reservering voor vervangingsinvesteringen bij CMC Vastgoed is het feit dat CMC Exploitatie haar verschuldigde huurpenningen niet volledig aan CMC Vastgoed heeft uitbetaald met als gevolg dat CMC geen liquiditeitsbuffer kon opbouwen ten behoeve van de financiering van haar vervangingsinvesteringen. Volgens het bestuur van CMC Exploitatie is het zorgbudget sinds haar oprichting ontoereikend geweest om aan al haar verplichtingen te voldoen en een liquiditeitsbuffer op te bouwen ten behoeve van de financiering van haar vervangingsinvesteringen. Het Land Curaçao wil de financiële positie van

zowel het CMC Vastgoed als CMC Exploitatie saneren en heeft hiervoor de volgende oplossingen in samenspraak met het bestuur van CMC Vastgoed en CMC Exploitatie uitgewerkt:

- Het kapitaliseren van CMC Vastgoed. Hierbij zal het Land de “unfunded” reservering voor de financiering van de vervangingsinvesteringen bij CMC Vastgoed voor haar rekening nemen. Het gaat hierbij om een bedrag van Cg 87 miljoen welk via een balanstransactie zal lopen. Dit houdt in dat het Land de vervangingsinvesteringen zal financieren conform de meerjaren investeringsplan (MJIP) van CMC Vastgoed. In feite wordt de toekomstige deelneming “CMC Vastgoed” opgewaardeerd tegen een kapitaalstorting van het Land. De waarde van de gekapitaliseerde deelneming “CMC Vastgoed” is niet hoger dan de getaxeerde waarde van het ziekenhuisgebouw, waardoor geen impairment (waardevermindering) moet plaatsvinden. Het voorgaande impliceert dat de kapitalisatie enkel via de balans zal gaan en heeft hierdoor geen gevolgen voor de gewone dienst van het Land.
- Het kapitaliseren van CMC Exploitatie. Hierbij zal het Land de “unfunded” reservering voor de financiering van de vervangingsinvesteringen bij CMC Exploitatie voor haar rekening nemen. Het gaat hierbij om een bedrag van Cg 24 miljoen welk via een balanstransactie zal lopen. Dit houdt in dat het Land de vervangingsinvesteringen zal financieren conform de meerjaren investeringsplan (MJIP) van CMC Exploitatie. In feite wordt de toekomstige deelneming “CMC Exploitatie” opgewaardeerd tegen een kapitaalstorting van het Land. Hierbij dient tevens rekening te worden gehouden dat door het saneren van CMC Vastgoed tegelijkertijd het negatief eigen vermogen grotendeels wordt gesaneerd (met uitzondering van de Cg 24 miljoen die via de kapitalisatie van CMC Exploitatie zal plaatsvinden). De waarde van de gekapitaliseerde deelneming “CMC Exploitatie” is niet hoger dan de waarde van de losse medische instrumentarium, IT-systeem en inventaris, waardoor geen impairment (waardevermindering) moet plaatsvinden. Het voorgaande impliceert dat de kapitalisatie enkel via de balans zal gaan en heeft hierdoor geen gevolgen voor de gewone dienst van het Land.

Om bovenvermelde vermelde kapitalisaties (en desbetreffende kapitaalinjecties) te laten plaatsvinden geldt als voorwaarde dat de governance van de CMC-entiteiten (Vastgoed en Exploitatie) moet worden aangepast. De governance van de CMC-entiteiten moeten gaan voldoen aan de Landsverordening Corporate Governance van het Land Curaçao. Deze Landsverordening biedt de nodige check and balances voor het waarborgen van zowel de ‘belangen’ van het Land Curaçao als die van de HNO-entiteiten. Momenteel worden de laatste juridische aspecten uitgewerkt en zodra de CMC-entiteiten hun akkoord geven aan de Regiegroep zal de Regiegroep haar

advies geven aan de Raad van Ministers welk als basis zal dienen voor de formele besluitvorming door de Raad van Ministers. Gezien de goede samenwerking met de huidige CEO's van de CMC-entiteiten verwachten we voor het einde van 2025 de balanstransactie te verwerken.

Dit wordt eveneens aangegeven in de Memorie van Toelichting, specifiek onder het onderdeel 'Nota van Financiën', op pagina 8 tot en met 11.

Volledigheidshalve wordt opgemerkt dat het veiligstellen van de CMC-oplossing voor de vervangingsinvesteringen de voornaamste reden is geweest voor de gedane herfinanciering ad Cg 80 miljoen (betreffende de in 2025 vervallen 10-10-10 obligatielening). Dus de herfinanciering was nodig om voldoende liquiditeitsbuffer te houden ten behoeve van de financiering van de vervangingsinvesteringen en het oplossen van het negatieve eigen vermogen van het CMC.

En de financiering voor de medische specialisten die nodig zijn?

Antwoord:

Momenteel wordt er gewerkt aan de actualisatie van de behoefte aan zorgprofessionals in de gezondheidszorg. De resultaten ervan worden aan het begin van het tweede kwartaal van 2026 verwacht, echter reeds nu kunnen instellingen die behoefte aan meer zorgprofessionals hebben, deze aanvragen en verkrijgen. Het is van groot belang dat instellingen hun zorgprofessionals ook langer gaan behouden. Dit is niet zozeer een financiële kwestie maar vooral ook een kwestie van interne organisatie en procedures, welk meer gericht moet zijn aan het betrekken van jong professionals bij de totstandkoming van medisch beleid in plaats van enkel een top-down benadering te hanteren.

In deze wijziging van de begroting voor 2025 is niet opgenomen over de indexering van de AOV, terwijl dit een recht is van de gepensioneerden. Misschien komt de regering met een nota van wijziging, maar in deze begroting is niets hierover te zien. Wat moeten we hierdoor concluderen, dat de Regering niet van plan is om te voldoen aan de wettelijke verplichting tot indexering van de Algemeen Ouderdomsverzekering (AOV)? Of kunnen de Staten een tweede suppletoire begroting over 2025 verwachten?

Antwoord:

De regering merkt op dat het algemeen bekend is dat de financiering van de AOV via het AOV-fonds bij SVB plaatsvindt en dus niet via de landsbegroting. Het land betaalt reeds jarenlang een specifieke landsbijdrage van Cg. 25 miljoen ten behoeve van het AOV-fonds. Dit bedrag is zowel opgenomen in de vastgestelde Begroting 2025 als in de meerjarige cijfers van de landsbegroting.

Ten behoeve van een gefaseerde verhoging van het AOV-bedrag, welk met ingang van januari 2026 zal plaatsvinden, heeft de SVB op verzoek van de regering de nodige berekeningen uitgevoerd. Hieruit blijkt dat de gefaseerde verhoging van het AOV-bedrag vanuit de SVB-fondsen kan worden gefinancierd, zonder dat het schommelfonds op korte termijn negatief wordt. Dus de uitgaven met betrekking tot de AOV-verhoging lopen via de meerjarenbegroting van SVB. Het schommelfonds wordt pas negatief in het jaar 2029 en deze periode (2026-2028) geeft de regering voldoende ruimte om de nodige wetswijzigingen te implementeren om het AOV-fonds en het schommelfonds duurzaam positief te houden.

Te denken valt aan onder andere het implementeren van een toeristen entry-tax, zuikerbelasting, legaliseren van ongedocumenteerde arbeiders en een BTW-stelsel. Hoewel de geprognosticeerde AOV-verhoging via de SVB-fondsen zal worden gefinancierd (en het schommelfonds zonder aanvullende landsbijdrage pas in 2029 negatief zal worden), heeft de regering voor een gefaseerde verhoging van het AOV-bedrag en/of een verhoging van de DWI-toelage meerjarig de volgende bedragen in de landsbegroting gereserveerd: Cg 15 miljoen vanaf 2026 (dit bedrag is meerjarig en wordt middels de huidige belastinginkomsten gefinancierd, dus geen wetswijziging nodig), Cg 30 miljoen in 2027 (de aanvullende Cg 15 miljoen t.o.v. het jaar 2026 komt uit de invoering van een toeristen entry-tax), Cg 50 miljoen in 2028 (de aanvullende Cg 20 miljoen t.o.v. het jaar 2027 komt uit de invoering van een vergunningstelsel voor appartementeverhuur voor korte duur en een verdere stijging van de toeristen entry-tax) en Cg 80 miljoen in 2029 (de aanvullende Cg 30 miljoen t.o.v. het jaar 2028 komt uit de invoering van een BTW-stelsel, het legaliseren van ongedocumenteerden en een verdere stijging van ontvangsten uit appartementeverhuur voor korte duur en uit de toeristen entry-tax). Deze reeks is integraal verwerkt in het uitgavenkader.

Met betrekking tot de vraag inzake de mogelijke retroactieve indexering van AOV is de regering momenteel in gesprek met de vertegenwoordigers van lokale gepensioneerden (pensionado's), waarbij aan de vertegenwoordigers is meegedeeld dat de regering op basis van diverse verkregen juridische adviezen een andere mening is toegedaan inzake de mogelijke retroactieve indexering. De regering heeft aangegeven op de uitkomst van een lopende gerechtelijke procedure af te wachten alvorens verdere stappen te ondernemen inzake de mogelijke retroactieve indexering. Partijen zijn wel overeengekomen dat eerst de AOV-verhoging ingaande januari 2026 zal worden onderhandeld, en gelijk daarna verder zal worden gegaan met de besprekingen inzake retroactieve indexering en de beslissingen die moeten worden genomen om de AOV-betalingen duurzaam te garanderen.

Uit de begroting volgt dat er een overschot is op de gewone dienst, die gebruikt zal worden om een deel van de kapitaaldienst te dekken. Het andere deel wil de Regering van Nederland lenen. Voor wat betreft de herfinanciering van de schuld, heeft het CFT aangegeven dat Curaçao zelf Cg. 60 miljoen moet betalen voor de herfinanciering van Cg. 80 miljoen. In de begroting is hiervoor een bedrag van Cg. 82 miljoen te zien. Waarom dit verschil van Cg. 2 miljoen? Welk bedrag is het correcte, de Cg. 80 miljoen of de Cg. 82 miljoen? De fractie wenst verduidelijking van het volgende.

Antwoord:

Het bedrag dat geherfinancierd wordt, is Cg. 80 miljoen.

In de concept ontwerp-landsverordening suppletoire begroting 2025, dat naar het Cft (College financieel toezicht) is gestuurd, stond oorspronkelijk een bedrag van Cg. 82 miljoen vermeld. Echter, in de definitieve Ontwerp-Landsverordening die aan de Staten is aangeboden, is het bedrag van Cg. 80 miljoen opgenomen voor de herfinanciering.

Als er sprake is van een overschot op de gewone dienst en een tekort op de kapitaaldienst dan heb je toch per saldo een tekort in je begroting? De begroting is dan toch negatief? Wettelijk gezien gaat het, volgens de fractie, om de totaliteit van de begroting. Wettelijk is het ook niet toegestaan om een tekort te hebben op de gewone dienst, dat is verankerd in de wet, aldus de fractie.

Antwoord:

De begroting is in feite in evenwicht, wij leggen dit verder uit. De projectie voor 2025 wijst uit dat de gewone dienst zal sluiten met een positief saldo van Cg. 75,2 miljoen.

De kapitaaldienst daarentegen, zal naar verwachting sluiten met een negatief saldo van Cg. 85,0 miljoen.

Maar het tekort op de kapitaaldienst is voornamelijk toe te schrijven aan het feit dat de regering, conform het advies van het College financieel toezicht, een in oktober vervallen lening van Cg. 140 miljoen deels met eigen middelen diende te voldoen (Cg. 60 miljoen), in plaats van deze volledig te herfinancieren (slechts Cg. 80 miljoen is geherfinancierd).

Conform de Landsverordening Comptabiliteit 2010 mogen de in de begroting op de kapitaaldienst opgenomen verplichtingen worden gedekt door enerzijds de uitgifte van geldleningen en anderzijds het saldo van baten en lasten van de gewone dienst. Dus het gebruik van eigen liquide middelen (geld op de bank) om investeringen te financieren wordt in de wet niet gedefinieerd als een inkomen, waardoor gebruikte eigen middelen als het ware niet als een inkomen worden geregistreerd en daardoor een fictief tekort ontstaat. Met andere woorden het aangaan van leningen om investeringen te financieren (wat het land veel rente kost) wordt aangemoedigd/ beloond (doordat leningen wel als inkomen wordt gedefinieerd), terwijl het betalen met eigen middelen door onze wet wordt gestraft (door deze niet als inkomen te definiëren).

In een brief van het Cft van 1 maart 2024, met als onderwerp 'Advies bij de vastgestelde begroting 2024', gaf het Cft aan dat het land ultimo eind 2023 beschikte over een liquiditeitspositie van Cg 222 miljoen. Volgens het Cft moet deze liquiditeit worden ingezet ter dekking van verplichtingen op de kapitaaldienst, voordat een nieuwe lening kan worden aangegaan ter financiering van investeringen.

Recapitulerend

Het baten- en lastenstelsel, dat is verankerd in de Landsverordening Comptabiliteit 2010, staat toe dat een lening op de kapitaaldienst als inkomsten wordt verantwoord. Het gebruik van eigen middelen om investeringen te financieren wordt echter niet als inkomsten verantwoord. Dit komt doordat het hier gaat om het aanwenden van reeds beschikbare middelen, en niet om de instroom van nieuwe middelen. Het financieren van investeringen met eigen middelen is zodoende een vorm van balansfinanciering, die losstaat van de gewone dienst.

Samen met de huisaccountant en het Cft is de regering bezig om tot een oplossing te komen voor de administratieve verantwoording (=registratie) van de financiering van investeringen met eigen middelen in de kapitaaldienst. Naar aanleiding hiervan zal binnenkort een oplossing worden geïmplementeerd welk recht doet aan het gebruik van eigen financiële middelen in de kapitaaldienst.

Ten aanzien van de inkomsten uit loonbelasting is te zien dat dit met Cg. 15 miljoen is gedaald. Hoe kan dat? Wat is de reden hiervan? De Regering zegt toch dat het goed gaat met de economie? Dus de overheidskas moet meer inkomsten krijgen uit loonbelasting? Of gaat het alleen goed voor degenen die geen loonbelasting betalen? Waarom zien we deze daling? Ook is te zien dat de inkomsten uit Onroerende Zaakbelasting (OZB) met Cg. 22 miljoen is gedaald. Wat is de verklaring van deze daling in vergelijking met de verwachte inkomsten?

Antwoord:

Allereerst dient de Regering aan te geven dat in de Memorie van Toelichting, onder het onderdeel 'Nota van Financiën', op pagina 5 tot en met 7 een toelichting is gegeven van de aanpassingen in de belastingcijfers.

Dit wordt in de nota aangegeven ten behoeve van het gemak en de overzichtelijkheid voor de Staten.

De belastingramingen worden continu gemonitord om tijdig eventuele aanpassingen te kunnen verrichten. Inmiddels zijn de cijfers van de eerste zeven maanden van het jaar voor alle middelen bekend.

Gebaseerd op de realisatiecijfers tot en met juli, toont de projectie voor 2025 een (minimale) opwaartse aanpassing van Cg 5,3 miljoen voor de totale belastinginkomsten. De projectie voor het jaar 2025 bedraagt nu Cg 1.790,9 miljoen. Deze aanpassing is het gevolg van hogere opbrengsten uit de bijzondere invoerrechten op benzine. Daarnaast wijken de projecties van 2025 per belastingmiddel aanzienlijk af van de bedragen in de vastgestelde begroting van 2025. Dit is het geval voor de loonbelasting, winstbelasting, overdrachtsbelasting, onroerendzaakbelasting en omzetbelasting.

Loonbelasting

In december 2024 hebben betalingen plaatsgevonden uit hoofde van indexering van salarissen en loontrede. De hieraan verbonden eenmalige loonbelastingafdrachten zijn grotendeels in de realisatiecijfers van januari 2025 verwerkt. Een correctie voor deze eenmalige afdrachten is op de realisatiecijfers van het eerste kwartaal toegepast, waardoor de aangepaste projectie 2025 verlaagd wordt met Cg 15 miljoen. De nieuwe projectie 2025 wordt Cg 425 miljoen.

Winstbelasting

De winstbelastingopbrengsten van de eerste zeven maanden geven een zeer positief beeld. Vooral in maart is de realisatie fors hoger dan verwacht, waardoor ook de projectie 2025 hoger uitvalt. Na afstemming met de Ontvanger wordt de nieuwe projectie 2025 voor winstbelasting opwaarts bijgesteld met Cg 19 miljoen naar Cg 152,1 miljoen.

Overdrachtsbelasting

De realisatiecijfers 2025 zijn in de eerste zeven maanden positiever dan verwacht. De projectie 2025 via de belastingmonitor valt veel hoger uit. Uit voorzichtigheidsoverwegingen wordt de projectie 2025 overdrachtsbelasting verhoogd met Cg 3 miljoen naar Cg 40.1 miljoen.

Onroerendzaakbelasting

De realisatiecijfers voor onroerendzaakbelasting tot en juli 2025 zijn lager dan begroot. Dit had onder andere te maken met het toen nog niet opleggen van OZB-aanslagen 2025. Inmiddels zijn deze aanslagen opgelegd en zijn de eerste opbrengsten hiervan in juli ontvangen. De projectie 2025 is vooralsnog lager dan in de vastgestelde begroting 2025. Uit voorzichtigheid wordt de projectie 2025 neerwaarts aangepast met Cg 22 miljoen tot Cg 65,1 miljoen dit jaar.

Omzetbelasting.

De omzetbelasting laat op basis van de realisatiecijfers van de eerste zeven maanden een hogere projectie zien. Verwacht wordt dat de inkomsten dit jaar hoger zullen uitvallen. In afstemming met de Ontvanger wordt de omzetbelasting begroting 2025 opwaarts bijgesteld met Cg 15 miljoen naar Cg 705.7 miljoen.

Het bedrag dat van Nederland geleend zal worden is Cg. 115 miljoen. Schijnbaar heeft de Regering al goedkeuring gekregen voor dit bedrag plus de Cg. 25 miljoen voor de CELIA-zeekabel. Of zit het bedrag van de CELIA-zeekabel al in de Cg. 115 miljoen?

Antwoord:

Nederland heeft een totaalbedrag van Cg. 147,7 miljoen aan leningen goedgekeurd.

Omdat de budgetneutrale verschuiving van uitgaven voor de CELIA-zeekabel en de bouw van de brandweer kazerne binnen de landsbegroting nog niet door de Staten zijn goedgekeurd, hebben de regeringen van Nederland en Curaçao afgesproken om eerst een bedrag van Cg. 115,7 miljoen aan de Regering van Curaçao te lenen. Zodra de Staten de suppletoire begroting 2025 hebben vastgesteld, zal het resterende deel van het leenverzoek, Cg. 32,0 miljoen, door Nederland aan Curaçao worden geleend.

Noemenswaardig is hierbij dat overeenkomstig artikel 44, eerste lid, onder c, van de Landsverordening comptabiliteit 2010, voor borgstelling door het Land goedkeuring bij landsverordening tot vaststelling of wijziging van de landsbegroting nodig is. De bedragen betreffende de in het kader van het CELIA-onderzeese kabelproject aan de orde zijnde borgstelling zijn opgenomen in de Suppletoire Begroting 2025 en de bijbehorende meerjarenbegroting.

De Staten van Curaçao hebben op 6 november 2025 besloten, vooruitlopend op de behandeling en goedkeuring van de ontwerplandsverordening tot wijziging van de landsverordening tot vaststelling van de Begroting van Curaçao voor het dienstjaar 2025 (Suppletoire Begroting 2025), goedkeuring te verlenen aan het verstrekken van een borgtocht door het Land Curaçao aan SETAR N.V., zulks met inachtneming van hun Budgetrecht.

In de bij de Raad van Ministers behandelde stukken is uiteengezet dat het Land Curaçao, via Aquatel N.V., de Indefeasible Rights of Use en aanverwante gebruiksrechten op de onderzeese glasvezelkabel CELIA wenst te verkrijgen. Die beoogde verkrijging is van belang voor een juist begrip van de drijfveren achter de onderhavige borgstelling. De besprekingen om met betrokken partijen tot afspraken te komen ter zake van die beoogde verkrijging waren namelijk aan een tijdslimiet gebonden. Die tijdslimiet was ingegeven door de tijdlijn van het CELIA-onderzeese kabelproject als zodanig. Vanwege die tijdlijn moest het op een zeker moment (eind mei 2025) duidelijk zijn of gebruik zou worden gemaakt van de mogelijkheid om de zeekabel door te trekken naar Curaçao. De besprekingen om met betrokken partijen tot gerichte afspraken te komen, konden niet binnen die tijdslimiet worden afgerond, terwijl het wel van

belang was dat op dat moment duidelijkheid werd verschaft dat gebruik zou worden gemaakt van de mogelijkheid om de zee kabel door te trekken naar Curaçao. Dit is de reden dat een "borgstelling" als tussentijdse oplossing is afgesproken, want in feite zal het land eigenaar worden van de onderzeese kabel.

Kan de Regering bevestigen dat vóór de verkiezingen van 21 maart 2025 een andere taal werd gesproken dan na de verkiezingen? Voor de verkiezingen werd gezegd dat de Regering veel geld had en dat lenen van Nederland niet nodig was. Kan de Regering bevestigen dat ze bij Nederland geld gaan lenen?

Antwoord:

De Regering stelt dat de noodzaak tot het lenen het directe gevolg is van haar beleid om schulden af te lossen met eigen middelen en om een liquiditeitsbuffers te houden voor zowel de CMC-oplossing (Cg ruim 100 miljoen) als mogelijke begrotingsrisico's te kunnen opvangen (Cg 80 miljoen). De Regering heeft een vervallen lening van Cg. 140 miljoen in oktober deels met eigen middelen betaald (Cg. 60 miljoen), in plaats van deze volledig te herfinancieren (slechts Cg. 80 miljoen is geherfinancierd). Bovendien heeft de Regering in 2025 een jaarlijks bedrag van Cg. 50 miljoen aan aflossingen (voornamelijk de Covid-lening) voldaan met eigen middelen. Door deze substantiële aflossingen is er onvoldoende financiële ruimte overgebleven om zowel de voormelde liquiditeitsbuffers aan te houden als de noodzakelijke investeringen met eigen geld te financieren. Daarom moet een deel van de investeringen middels leningen te worden gefinancierd.

Onder het Ministerie van Verkeer Vervoer Ruimtelijke Planning (VVR) zien we dat het onderdeel van "Pasku Fiesta di Lus" onder de Kapitaaldienst valt. Hiervoor is een bedrag van Cg. 850.000 begroot. Kan de Regering uitleggen of er geld geleend zal worden om feesten te organiseren? Dit is volgens de fractie geen goed voorbeeld. Is het niet beter om de mensen te leren hun creativiteit te gebruiken als ze minder geld hebben in plaats van geld te lenen om bijvoorbeeld te versieren of met vakantie te gaan? We moeten leren leven met onze realiteit.

Antwoord:

De Regering stelt dat de fractie zich geen zorgen hoeft te maken over het lenen van geld voor dit evenement: De Regering zal géén geld lenen om "Pasku Fiesta di Lus" te organiseren.

Dit bedrag van Cg. 850.000 wordt volledig betaald met eigen middelen van de Regering. Hoewel de post onder de Kapitaaldienst valt, wordt deze dus niet gefinancierd uit de nieuwe geldleningen, maar uit de beschikbare eigen middelen van het land.

Hoe gaat de Regering het tekort van Cg. 9.8 miljoen op de begroting financieren?

Antwoord:

Zie de reeds gemaakte opmerking inzake het financieren van investeringen op de kapitaaldienst met eigen middelen. De grote lijnen worden hierbij nogmaals herhaald.

Het tekort op de kapitaaldienst is voornamelijk toe te schrijven aan het feit dat de regering, conform het College financieel toezicht (Cft), een in oktober vervallen lening van Cg. 140 miljoen deels met eigen middelen diende te voldoen (Cg. 60 miljoen), in plaats van deze volledig te herfinancieren (slechts Cg. 80 miljoen is geherfinancierd).

Conform de Landsverordening Comptabiliteit 2010 mogen de in de begroting op de kapitaaldienst opgenomen verplichtingen worden gedekt door enerzijds de uitgifte van geldleningen en anderzijds het saldo van baten en lasten van de gewone dienst.

In een brief van het Cft van 1 maart 2024, met als onderwerp 'Advies bij de vastgestelde begroting 2024', gaf het Cft aan dat het land ultimo eind 2023 beschikte over een liquiditeitspositie van Cg 222 miljoen. Volgens het Cft moet deze liquiditeit worden ingezet ter dekking van verplichtingen op de kapitaaldienst, voordat een nieuwe lening kan worden aangegaan ter financiering van investeringen.

Het baten- en lastenstelsel, dat is verankerd in de Landsverordening Comptabiliteit 2010, staat toe dat een lening op de kapitaaldienst als inkomsten wordt verantwoord. Het gebruik van eigen middelen om investeringen te financieren wordt echter niet als inkomsten verantwoord. Dit komt doordat het hier gaat om het aanwenden van reeds beschikbare middelen, en niet om de instroom van nieuwe middelen. Het financieren van investeringen met eigen middelen is zodoende een vorm van balansfinanciering, die losstaat van de gewone dienst.

Samen met de huisaccountant en het Cft zal de regering overleggen om tot een oplossing te komen voor de administratieve verantwoording van de financiering met eigen middelen

Voor de financiering van de Korpsweekviering 2025 (Politie) voor het bedrag van Cg. 141.835, zijn de Ministeries van Algemene Zaken (Cg. 50.000) en Financiën (Cg. 41.835) bereid bevonden om in totaal een bijdrage van Cg. 91.835 te leveren en de rest (Cg. 50.000) zal worden bekostigd uit het

Criminaliteitsfonds van het Ministerie van Justitie. De fractie vindt het apart dat een viering bekostigd wordt uit het Criminaliteitsfonds. Conform artikel 2 van de Landsverordening Criminaliteitsfonds is een fonds ten behoeve van financiering van projecten voor de criminaliteitsbestrijding. Verder bepaalt artikel 5 dat er een beleidsplan moet zijn wanneer er een project uit dit fonds gefinancierd wordt.

De fractie is niet tegen de viering van de Korps Politie, maar volgens de fractie kan deze niet betaald worden uit het Criminaliteitsfonds. De fractie wil graag uitleg ten aanzien hiervan. De fractie ontvangt ook een lijst van alle activiteiten die bekostigd worden door het Criminaliteitsfonds. Ook de activiteiten, die niet onder de definitie van 'criminaliteitsbestrijding' vallen. Of is er een andere interne interpretatie van 'criminaliteitsbestrijding' binnen het Ministerie van Justitie?

Antwoord:

Bij het Criminaliteitsfonds is geen verzoek ontvangen voor het financieren van een viering van het KPC en dus nimmer gefinancierd.

Lijst van lopende projecten die in 2025 door de Criminaliteitsfonds worden gefinancierd

Projecten gefinancierd met Criminaliteitsfonds II	
Project	Project naam
2017/05	Brandweer
2021/12	H12 Optimaliseren Crimelfonds
2022/02	Un Korlienso Nobo
2022/05	IT en trainingen UO Justitielezorg
2022/07	Na kaminda pa mi trabao
2022/08	Learning inside out en multifunctionele ruimte
2022/10	Aanschaf werkmateriaal VKC
2023/01	Mobiliteit en inrichting Bureau Mensenhandel en mensensmokkel
2023/02	Aanschaf kogel vrije vesten
2023/03	Sende ta konsiente
2023/04	Aanschaf IBIS Systeem KPC
2023/05	Aanschaf motorfietsen KPC
2023/06	Vervoltraject Twinning personeel SDKK
2023/07	Herinrichten Marimba Paviloen JJIC
2024/05	Afbouw kantoorpand Landsrecherche Curacao
2024/07	Cameratoezicht
2024/08	Ministerie Publiko mas serka di bo
2024/09	Aanschaf dienstvoertuigen SDKK
2024/10	Vervolg optimaliseringstraject II BW
2024/11	Vervolg II Aanschaf Uniforms en uitrusting BW
2024/12	Aanschaf dienstvoertuigen JJIC
2024/13	Aanschaf Armored Vehicle
2024/14	Versterking aanpak preventie jeugdcriminaliteit
2024/15	Aanschaf 6 Quads
2024/17	Nos tei pa bo
2024/18	Aanschaf middelen ihkv hervorming Politur
2024/19	Aanschaf wagenpark KPC
2024/20	Transportmiddelen UOJZ
2024/21	Uniformen en accessoires SDKK
2024/22	Rise Above Barriers
2024/23	Familiekamer SDKK
2024/24	Resocialisatietraject
2024/25	Versterken Omheining
2024/26	Aanschaf IBT-uitrusting
2024/27	Aanschaf 175 portotoons SDKK
2024/28	Wagenpark SDKK
2024/29	Informatiecampagne tegen uitbuiting en misbruik van kinderen
2024/30	Aankoop tankwagen en reparatie voertuigen
2024/31	Uitvoeringsproces TBS Curacao
2024/32	Trainingscentrum BW fase 1
2024/33	Informatiecampagne BW
2024/34	Path organisatie, marketing en bewustwording
2024/35	Praktijkonderwijs en resocialisatie jongeren JJIC
2024/36	Tasers voorbereidingswerkzsh haalbaarheid
2024/37	ME Bussen
2024/40	Informatie Campagne preventie Justitiele keten
2025/02	Versterken Cyber security tbv TO
2025/04	Renovatie werkplaatsen als resocialisatie- en trainingcentrum JJIC
2025/06	Optimaliseren biketeam tbv KPC
2025/07	Aanschaf uniformen en uitrusting Carnaval
2025/11	Aanschaf Recue-wagen BW
2025/16	Aanschaf 3 tankauto spuiten tbv BW

Tevens is vanuit het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een bijdrage van Cg 137.879,58 verstrekt aan Curaçao, in het kader van de uitvoering van projecten behorende tot het Landspakket. Om welke projecten gaat het hier?

Antwoord:

Bedrag is ten behoeve van project Actie Centrum Ondernijning Curaçao (ACOC).

Ontvangst bedrag Cg 137.979,58			
Bedrag is ten behoeve van project Actie Centrum Ondernijning Curacao (ACOC)			
Deel project	Eur	USD	Cg
Accountantscontrole ACOC		7,000.00	12,740.00
Inzet Jurist ACOC	30,600.00		61,186.62
Promotie en Awareness ACOC	32,033.48		64,052.96
	62,633.48	7,000.00	137,979.58

Voor de financiering en implementatie van het project “Riba e Luga” van het Ministerie van Justitie is het bedrag van Cg. 1.5 miljoen overgeheveld vanuit het Ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening naar het Ministerie van Justitie. Het primaire doel van het project “Riba e Luga” is de registratie van ongedocumenteerde personen op Curaçao. Deze registratie is van cruciaal belang voor het verkrijgen van kwantitatief inzicht in de omvang van deze demografische groep binnen onze samenleving. Een heel goed project volgens de fractie, want deze mensen kunnen ook bijdragen aan onze economie en bijdragen aan de sociale fondsen, waaronder die van AOV. Hoeveel registraties waren er tot nu toe? Wat houdt het beleid ten aanzien van dit project in?

Antwoord:

Het project “Rib’e Lugá” beoogt een grootschalige registratie- en legalisatiecampagne voor personen die zich zonder geldige verblijfsstatus op Curaçao bevinden. Deze groep vormt naar schatting een substantieel, maar grotendeels onzichtbaar segment van de bevolking. Het structureel ontbreken van registratie heeft directe én indirecte negatieve gevolgen voor zowel de openbare orde en veiligheid als de effectiviteit van criminaliteitsbestrijding.

Het project is nog niet van start gegaan.

Tevens heeft het Ministerie van Justitie op hun kapitaaldienst Cg. 2.406.400 begroot voor enkele prioriteiten, waaronder op korte termijn creëren van

adequate werkplekken voor het personeel dat geworven wordt. Waar komen deze werkplekken? En wat voor 'adequate' werkplekken wordt hierbij bedoeld?

Antwoord:

Deze werkplekken worden gerealiseerd binnen de bestaande gebouwen van de Ministeriële Staf en de Beleidsorganisatie. De werkplekken zullen voldoen aan de geldende Arbo-richtlijnen en worden ingericht als volwaardige, ergonomische en veilige werkplekken die aansluiten bij de behoeften van de medewerkers.

Een andere prioriteit is: 'Vanwege vluchtgevaar van de gedetineerden is de omheining bij de Korps Politie Curaçao (KPC) noodzakelijk en acuut'. Kunnen de Staten de risicoanalyse ontvangen? Wat was de oorzaak van de acute en noodzakelijkheid van de bouw van de omheining?

Antwoord:

Het staat buiten kijf dat politieterreinen en -gebouwen zodanig beveiligd en afgesloten dienen te zijn dat onbevoegden geen toegang kunnen verkrijgen en zich geen gelegenheid voordoet tot het wegnemen, beschadigen of vernietigen van goederen die zich op het terrein bevinden.

In dit specifieke geval gaat het om de omheining van het Wijkbureau Barber. Aan dit bureau is tevens een cellencomplex verbonden, dat voornamelijk wordt gebruikt voor de insluiting van verdachten in voorlopige hechtenis. Hoewel het toezicht en regime erop gericht zijn om ontsnappingsmogelijkheden zoveel mogelijk te beperken, kan een poging tot ontsnapping – al dan niet met hulp van buitenaf – niet volledig worden uitgesloten.

De huidige omheining verkeert in een dermate slechte staat dat deze veiligheid niet langer gewaarborgd kan worden. Om die reden is het noodzakelijk een nieuwe, robuuste omheining te realiseren.

Een ander punt is: 'Door de beperkte capaciteit van de cellen in de Sentro di Detenshon i Korekshon Kòrsou (SDKK) moeten er meer cellen bijgebouwd worden'. Om hoeveel cellen gaat het hier? Hoeveel geld is hiervoor nodig? Hoeveel is hiervoor begroot? Is er een openbare aanbesteding hiervoor gehouden?

Antwoord:

Er zijn voornamelijk geen plannen om het aantal cellen uit te breiden, maar wel om het huidige aantal cellen te verbouwen zodat deze in gebruik kunnen worden genomen. Op dit moment is er een totaal van 157 cellen die onbruikbaar zijn en gerenoveerd moeten dan wel zullen worden. In de meeste gevallen komt dit door defect sanitair, problemen met de riolering of lekkages.

De fractie vindt de investering in de CELIA-project heel belangrijk maar wil weten wat de levensduur van deze zee kabel is. Zullen wij voor altijd voordeel van hebben hiervan?

Antwoord:

Perry

De levensduur van de zee kabel is 25 jaar.

De fractie stelt vervolgens dat enkele miljoenen uit het 'Floating Offshore Wind-project' is afgehaald die nu naar het CELIA-project gaan. Wat zal dit betekenen voor de transitie naar duurzame energie?

Antwoord:

Voor het waterstofwaardeketenprogramma is aanvankelijk een bedrag van Cg 25 mln. begroot, zowel in het lopende begrotingsjaar als Cg 15 mln. in de begroting van 2026. Gezien de huidige fase van het programma en de prioriteiten die zijn vastgesteld op basis van urgentie en haalbaarheid, is in de begrotingsuitvoering 2025 tijdelijk voorrang gegeven aan andere strategisch relevante trajecten, waaronder de internationale zee kabelverbinding. Bij een definitief besluit tot daadwerkelijke uitvoering van het waterstofwaardeketenprogramma zullen de benodigde middelen binnen de begroting gezocht worden voor zover hiertoe ruimte bestaat.

Op dit moment wordt een strategische verkenning uitgevoerd door TNO Vector om de strategische waarde en technische- economische haalbaarheid van het traject helder te definiëren. Op basis van de uitkomsten kan een weloverwogen en gezamenlijk gedragen besluitvorming plaatsvinden over de vervolgfase van het programma.

Hoewel de Regering van Curaçao voornemens is het waterstofwaardeketenprogramma daadwerkelijk te realiseren (zie ook bij bovenstaande vraag), beschikt het Land momenteel niet over de volledige technische, economische en financiële capaciteit om de voorbereidende fasen zelfstandig te voltooien. Externe ondersteuning is in deze fase derhalve essentieel, met name in de vorm van subsidies ter financiering van de benodigde studies en analyses. De commerciële fase kan door marktpartijen worden ingevuld.

Op de kapitaaldienst van het Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport (OWCS) ziet de fractie een restantbedrag van Cg 597.123 dat het Ministerie van OWCS naar aanleiding van de verkoop van UTS is toebedeeld,

maar in 2024 op de Kapitaaldienst van het Ministerie van OWCS nog niet heeft kunnen worden besteed aan de verbetering van faciliteiten in het sportdomein en of de renovatie van Landhuis Hel. Zal overeenkomstig artikel 48, leden 1 en 2, van de Landsverordening Comptabiliteit 2010 overgeheveld worden en toegevoegd aan de Kapitaaldienst van het dienstjaar 2025? Restantbedrag van UTS? De fractie dacht dat het bedrag van de verkoop van UTS spoorloos was. Waar kwam dit bedrag vandaan? Dus dat geld was niet verdwenen? Hoeveel is over van de verkoop van UTS?

Antwoord:

Er zijn geen bedragen uit de verkoop van UTS-aandelen spoorloos verdwenen.

Met de koper (Cable & Wireless) was afgesproken dat een tweetal escrow accounts zou worden aangevuld uit de verkoopopbrengst ten behoeve van mogelijk alsnog optredende risico's.

De eerste escrow regeling (purchase price escrow) met een bedrag van US\$ 10 mln. diende ter dekking van het risico van alsnog blijvende verschillen/posten in de jaarrekening 2018 van UTS, die invloed zouden hebben op de berekening van de verkoopprijs.

De tweede escrow regeling (vrijwaringsescrow) met een bedrag van US\$ 30 mln. diende ter dekking van het risico, dat bij de verkoop door de overheid gegeven garanties niet zouden worden nagekomen.

Indien de risico's zich niet zouden voordoen, konden de bedragen weer vrijvallen (na aftrek van Escrow-kosten). Vandaar ook het bedrag ten behoeve van de kapitaaldienst van OWCS.

Er resteert nog een bedrag van afgerond US\$ 3,9 mln op de vrijwaringsescrow. De regering is doende deze escrow op te heffen om tevens een deel van dit resterend bedrag toe te laten vallen voor het Land Curaçao.

Voor de bouw van 40 woonunits ten behoeve van het project Totolika is een bedrag van Cg. 1.000.000 ingezet. Ten aanzien van dit project wil de fractie weten vanuit welk Ministerie dit project gefinancierd wordt. Schijnbaar komen de middelen van het Ministerie van SOAW, maar uit dit ontwerp wordt dit bij GMN begroot. Of komen de middelen uit beide ministeries? Graag uitleg. Was er een openbare aanbesteding hiervoor? Graag een kopie van de documenten?

Antwoord:

Het project voor de bouw van 40 woonunits ten behoeve van Totolika wordt volledig gefinancierd vanuit de begroting van het Ministerie van GMN. De fractie verwijst vermoedelijk naar het totaalbedrag van 2 miljoen gulden (1 miljoen voor 2025 en 1 miljoen voor 2026). Deze middelen zijn beide binnen de GMN-begroting gevonden en zijn bekrachtigd via het besluit van de Raad van Ministers (RvM 2025/006466) betreffende de benodigde begrotingswijziging. Er worden geen middelen vanuit het Ministerie van SOAW ingezet voor dit project.

Daarnaast heeft er een openbare aanbesteding plaatsgevonden voor alle relevante onderdelen van het project: de aannemer, de technisch installateur en directie & toezicht. Het volledige gunningsadvies, opgesteld door Login In Spaces op 5 januari 2025.

Ter bevordering van de mobiliteit van ouderen is een bedrag van Cg. 350.000 overgeheveld voor het subsidiëren van het bustarief bij het ABC-busbedrijf. Hoeveel ouderen hebben gebruikgemaakt van deze mogelijkheid?

Antwoord:

In totaal hebben 3.800 ouderen gebruikgemaakt van deze regeling.

Stichting Dog Center heeft vanuit het Ministerie een beschikking ontvangen waarin een termijn van zes maanden werd gesteld voor ontruiming van het terrein. Aangezien deze termijn inmiddels is verstreken, is er tijdelijk ondersteuning verleend ter waarde van Cg. 300.000. De fractie is in casu in de war. De Stichting heeft zich niet gehouden aan de wettelijke verplichting om te ontruimen, maar werd beloond door de Regering met Cg. 300.000? Ook burens die last hadden van het Dog Center hebben geld ontvangen. De fractie wil transparantie ten aanzien van de uitgedeelde gelden.

Waarom heeft de Regering de Dog Center ondanks niet voldoen van de Stichting aan de ontruimingsverplichting toch geholpen? Was er sprake van een omissie? Is ook uit dit bedrag van Cg. 300.000 de burens van het centrum betaald?

Antwoord:

De buurtbewoners van Rio Magdalena hebben herhaaldelijk bij de overheid geklaagd over de overlast die zij ervaren van het Dog Center en verzocht om handhavend optreden. Dit heeft geleid tot meerdere juridische procedures: tussen de buurtbewoners en de overheid, en tussen het Dog Center en de overheid.

In de meest recente procedure, aangespannen door het Dog Center tegen de overheid, heeft de rechter geoordeeld dat de overheid het Dog Center niet mag

ontruimen zolang er geen definitieve beslissing is genomen op de door het Dog Center ingediende bezwaren tegen de weigering van de hindervergunning. De rechter stelde dat een onmiddellijke ontruiming zou leiden tot grotere overlast voor de buurt, omdat de honden dan ongecontroleerd zouden rondlopen. Het uitgangspunt van de rechter was dat het Dog Center uiteindelijk wel moet verhuizen, maar pas nadat een redelijke ontruimingstermijn is verleend en alternatieve opvang is geregeld.

In afwachting van deze verhuizing is in het algemeen belang besloten het Dog Center tijdelijk financieel te ondersteunen met een bedrag van 300.000 gulden. Deze ondersteuning was bedoeld om te voorkomen dat de situatie ter plaatse zou verslechteren en om te zorgen dat de dieren op een verantwoorde wijze konden worden verzorgd totdat de verhuizing gerealiseerd is.

Het bedrag van 300.000 gulden is volledig bestemd voor het Dog Center. Uit deze middelen zijn geen betalingen gedaan aan buurtbewoners. De meldingen van betalingen aan burens hebben betrekking op eerdere schadeclaims die los staan van deze beschikking en niet uit dit bedrag zijn betaald.

Er is daarmee geen sprake van een beloning voor het niet nakomen van verplichtingen, maar van een tijdelijke en noodzakelijke maatregel om escalatie van overlast en dierenwelzijnsproblemen te voorkomen totdat een duurzame oplossing (verhuizing) is gerealiseerd.

Vanwege het aanhoudende probleem van zwerfhonden is het noodzakelijk gebleken het project voor sterilisatie en chippen van honden voort te zetten. Er is een overheveling gerealiseerd ter versterking van het budget voor publieke voorlichting en uitvoering. Met alle respect stelt de fractie dat er geen voorlichting is geweest. De Regering doet slechts melding van projecten van sterilisatie en chippen van honden. Dat is volgens de fractie geen voorlichting om dieren lief te hebben en goed te verzorgen.

Antwoord:

Sinds de start van het project in oktober 2024 zijn er verschillende voorlichtingsactiviteiten uitgevoerd die gericht waren op verantwoord dierenbezit, dierenwelzijn en het voorkomen van zwerfhonden. Twee roadshows zijn georganiseerd waarbij vertegenwoordigers van dierenorganisaties en UO VZ bij diverse radio- en televisieprogramma's voorlichting hebben gegeven over onder meer de verzorging van dieren, het belang van chippen en registreren, de voordelen van sterilisatie en de verplichtingen van eigenaren. Ook werd aandacht besteed aan het melden van dierenmishandeling en de rol van de afdeling Dierenwelzijn.

Daarnaast worden sinds oktober 2024 maandelijks Ban Topa's georganiseerd in verschillende wijken, in samenwerking met dierenorganisaties, KPC en de Dommelsche Watermolen Curaçao. Tijdens deze bijeenkomsten konden bewoners hun dieren gratis laten chippen, afspraken maken voor sterilisatie,

informatie ontvangen over voeding en verzorging, nagels laten knippen en meldingen doen van dieren mishandeling. Bij ernstige situaties werd direct ingegrepen met ondersteuning van KPC. De Ban Topa's werden vooraf aangekondigd via radio, persberichten en sociale media en waren toegankelijk voor hele gezinnen.

In november 2025 vond een grote afsluitende Ban Topa plaats bij SDK, waarbij dierenorganisaties een adoptiehoek bemanden en uitgebreide voorlichting gaven. Er waren dierenartsen, een hondenwasser, een fotograaf, voorzieningen voor gratis chippen en nagels knippen, en informatiestands over voeding en medische verzorging.

Daarnaast organiseerde het Korps Politie Curaçao in meerdere wijken bijeenkomsten waar Uitvoeringsorganisatie Veterinaire Zaken van GMN en dierenorganisaties voorlichting gaven over dierenwelzijn. De Dommelsche Watermolen Curaçao organiseert op 6 december een dierenmarkt waar eveneens gratis wordt gechipt en informatie wordt gegeven. Bij de start van het project stelde Sambil gedurende de maand oktober wekelijks ruimte beschikbaar voor voorlichting en gratis chippen.

Tot slot zijn er gedurende het gehele project diverse persberichten verspreid via kranten en sociale media. Via de platformen van GMN en Bienestar di Animal worden regelmatig vragen van inwoners beantwoord en berichten gedeeld over dierenverzorging en dierenwelzijn.

Wat is het beleid van de Regering ten aanzien van sterilisatie en chippen van honden? Hoeveel geld wordt hierin gestopt? Wie hebben baat bij dit project?

Antwoord:

In 2025 is circa 300.000 gulden geïnvesteerd in het sterilisatie- en chipprogramma voor honden. Met dit budget kunnen ongeveer 2.000 honden worden gesteriliseerd en gechipt. De uitvoering is uitbesteed aan twee organisaties: Stichting Dierenhulp en Rescue Paws Foundation. Beide organisaties hebben zich bereid verklaard deel te nemen aan het project en werken samen met meerdere dierenartspraktijken om zoveel mogelijk honden te bereiken.

Voor dit project zijn verlaagde tarieven overeengekomen (125 gulden per sterilisatie en 25 gulden per chip), terwijl de reguliere kosten aanzienlijk hoger liggen. Daarnaast verzorgen de betrokken stichtingen gratis transport van en naar de dierenarts wanneer eigenaren hier niet over beschikken. Het project is gericht op het verminderen van het aantal zwerfhonden, het verbeteren van dierenwelzijn en het bevorderen van verantwoord huisdierenbezit. Zowel de gemeenschap als de dieren zelf hebben direct baat bij deze aanpak, onder andere door minder overlast, minder bijtincidenten en minder dierenleed.

De fractie stelt voorts dat de Dierenbescherming die wettelijk de taak heeft om te zorgen voor dierenwelzijn totaal is uitgesloten. Het schijnt een groep 'Europese Nederlanders' te zijn, die bezig is met de uitvoering van dit project. Waarom is dierenbescherming uitgesloten?

Antwoord:

De Dierenbescherming is niet uitgesloten van het project. Alle relevante dierenwelzijnsorganisaties, inclusief de Stichting Dierenbescherming Curaçao (SDBC), zijn vanaf het begin uitgenodigd om deel te nemen aan de voorbereidingen en de uitvoering. De SDBC was bij de eerste bijeenkomsten aanwezig, maar heeft daarna ervoor gekozen niet verder deel te nemen.

Daarnaast kon de SDBC een aantal wettelijke taken (zoals het beheren van de chip-database, het inzetten van een dierenambulance en het functioneren als plaats van bewaring voor zwerfhonden) niet uitvoeren vanwege gebrek aan capaciteit, middelen of werkende systemen. Om de continuïteit van het project en de uitvoering van de Landsverordening Dierenwelzijn te waarborgen, heeft de overheid deze taken tijdelijk overgenomen en zijn sterilisatie- en chipactiviteiten uitbesteed aan organisaties die hiervoor wél de noodzakelijke faciliteiten en dierenartsconnecties hebben.

Er is dus geen sprake geweest van uitsluiting; deelname stond steeds open voor de Stichting Dierenbescherming Curaçao.

Ter vermindering van de overlast en het veiligheidsrisico veroorzaakt door zwerfhonden op straat, heeft het Ministerie GMN (kapitaaldienst) een bedrag van Cg. 100.000 aangewend voor de bouw van extra hondenhokken. Deze maatregel draagt bij aan de bescherming van zowel de lokale bevolking als toeristen. Waar komen deze hondenhokken?

Antwoord:

De extra hondenhokken worden gebouwd op het terrein van de Uitvoeringsorganisatie Veterinaire Zaken (UO VZ) in Parera. Op deze locatie worden momenteel al dieren opgevangen in bestaande hokken die oorspronkelijk voor Justitie bestemd waren. Het gaat om dieren die door het Korps Politie Curaçao worden aangeleverd of die in beslag zijn genomen wegens dierenmishandeling. Naast honden worden hier ook andere dieren opgevangen, zoals paarden, varkens, geiten, schapen en ezels.

Wat wordt gedaan met de vele straathonden, die veel overlast veroorzaken voor voetgangers, ouderen, kinderen, maar ook voor het verkeer?

Antwoord:

KPC en UO VZ hebben gezamenlijk een prioriteitenlijst opgesteld met gebieden waar de meeste overlast door zwerfhonden en loslopende honden voorkomt.

Sinds augustus dit jaar worden in deze gebieden vangacties uitgevoerd. Het Brionplein was de eerste locatie waar deze samenwerking is gestart.

Zwerfhonden (zonder eigenaar) worden, wanneer mogelijk, ondergebracht bij dierenstichtingen voor adoptie. Honden die ziek zijn of agressief gedrag vertonen, worden om veiligheids- en dierenwelzijnsredenen humaan ingeslapen. Loslopende honden met een eigenaar worden teruggebracht; de eigenaar ontvangt een boete en een waarschuwing van KPC.

Door de omvang van het probleem, de beperkte personele capaciteit (momenteel één inspecteur dierenwelzijn) en de tijd en kosten die vangacties met zich meebrengen, is dit een langdurig traject. UO VZ beschikt inmiddels over vangkooien, maar vanwege diefstalrisico is toezicht noodzakelijk. Vangacties worden voornamelijk in de avond en nacht uitgevoerd, steeds in aanwezigheid van een politieagent.

Om niet te spreken voor de slechte imago die de toeristen van ons land kunnen krijgen. Welk beleid/maatregel hanteert de Regering die bijdraagt aan de bescherming van de imago van Curaçao op zowel de lokale bevolking als toeristen?

Antwoord:

Om het imago van Curaçao te beschermen en de overlast van zwerfhonden voor zowel inwoners als toeristen te verminderen, wordt sterk ingezet op voorlichting en een gestructureerde aanpak. Er wordt actief gecommuniceerd – onder meer via social media, dierenwelzijnsorganisaties en voorlichtingsfilmmpjes (zoals recent in Corendon-vluchten) – over het belang van verantwoord omgaan met straathonden. Daarbij wordt benadrukt dat het ongecontroleerd voeren van honden op straat de aanpak belemmert, omdat voederplekken door dierenorganisaties worden beheerd om dieren te kunnen vangen en steriliseren.

De regering hanteert in samenwerking met dierenorganisaties de TNRC-methode: Trap (vangen), Neuter (steriliseren), Release (vrijlaten) en Care (verzorging onder toezicht van een stichting). Dieren die gevaar opleveren of ernstig ziek zijn, worden humaan geëuthanaseerd. Wanneer mogelijk worden goed adopteerbare dieren ondergebracht bij stichtingen voor adoptie. Deze methode wordt internationaal ondersteund en draagt bij aan het verminderen van de overpopulatie zonder het negatieve imago dat massale euthanasie met zich meebrengt.

Deze combinatie van voorlichting, gereguleerde vangacties en de TNRC-aanpak zorgt ervoor dat zowel de veiligheid als het imago van Curaçao richting toeristen en de lokale gemeenschap wordt beschermd.

De fractie geeft aan dat Cg. 100 duizend niet genoeg zal zijn om de ongeveer 3 duizend straathonden aan te pakken.

Antwoord:

Of 100.000 gulden voldoende is, hangt af van wat precies wordt bedoeld met het "aanpakken" van straathonden. Binnen het sterilisatie- en chipprogramma kost één behandeling circa 150 gulden, waardoor met 100.000 gulden ongeveer 660 honden kunnen worden geholpen.

Wanneer echter ook het vangen van honden wordt bedoeld, komen daar extra kosten bij, onder andere voor verdovingsmiddelen. Indien het doel is om honden volledig van de straat te halen, moeten tevens kosten voor euthanasie of – wanneer adoptie mogelijk is – medische zorg en opvang worden meegenomen.

Gelet op deze aanvullende kosten is 100.000 gulden onvoldoende om de volledige populatie van circa 3.000 straathonden aan te pakken.

Ten aanzien van het landbouwproject "Kunukero" wil de fractie weten wat het beleid is. Wat is het beleid in het kader van voedselzekerheid? Hoe zullen de middelen hiervoor besteed worden? De fractie stelt dat dit project een nobel project is, maar geeft tevens aan dat Cg. 1.7 miljoen niet genoeg zal zijn. Indien wij onafhankelijk willen zijn ten aanzien van ons eigen voedselproductie, is Cg. 1.7 miljoen niets.

Antwoord:

Het actieplan Versnelde Groei Voedselzekerheid vormt het beleidskader voor het landbouwproject 'Kunukero'. Dit is een meerjarig programma (5 jaar) dat gericht is op het vergroten van de lokale voedselproductie en het versterken van de voedselzekerheid van Curaçao. Het beleid richt zich op het ondersteunen en opschalen van de productiecapaciteit van lokale boeren (kunukeros), het stimuleren van gerichte teelt van gewassen die onder Curaçaose omstandigheden goed kunnen worden verbouwd en het verbeteren van de agrarische infrastructuur.

Daarnaast wordt ingezet op brede participatie van de gemeenschap. Jongeren, werkzoekenden, gedetineerden en reclasseringscliënten zullen via praktijkgerichte trainingen en opleidingen worden betrokken bij landbouwactiviteiten. Dit moet bijdragen aan het opleiden van nieuwe beroepsboeren en aan de verduurzaming van de voedselproductie op het eiland.

De middelen worden besteed aan faciliteiten, opleidingen, technische ondersteuning, investeringen in landbouwinfrastructuur en het mede-

financieren van agrarische projecten samen met kunukeros, andere ministeries en relevante stakeholders.

Het bedrag van 1,7 miljoen gulden vormt de startfinanciering binnen dit meerjarige traject. Aangezien voedselzekerheid een langetermijnopgave is en het streven naar grotere onafhankelijkheid in voedselproductie structurele investeringen vereist, zal in de komende jaren aanvullende financiering noodzakelijk blijven.

De fractie van Partido Alternativa Real (PAR-fractie) heeft ook kennisgenomen van dit ontwerp en heeft de volgende op- en aanmerkingen. De fractie applaudisseert het feit dat na jaren weer een suppletoire begroting bij de Staten wordt ingediend, maar geeft echter aan dat dit een 'fait accompli' is, omdat de middelen reeds gebruikt zijn. Dit is volgens de fractie echter niet de bedoeling van een suppletoire begroting.

Antwoord:

De regering handelt binnen de wettelijke kaders, gesteund door Artikel 47, lid 1 van de Landsverordening Comptabiliteit. Dit artikel geeft de regering de bevoegdheid om budgettaire wijzigingen vooraf door te voeren in situaties waarin dit noodzakelijk is om twee cruciale doelen te dienen:

1. Landsbelang (Urgentie): Dit betreft gevallen van onvoorziene en dringende noodzaak die het algemeen belang direct raken, zoals de plotselinge noodzaak om te reageren op internationale financiële verplichtingen, snelle besluitvorming over vitale infrastructuur (zoals de CELIA-kabel), of het onmiddellijk opvolgen van adviezen van toezichthouders zoals het Cft (zoals bij de CMC-problematiek). Door de wijzigingen direct door te voeren, kan de regering snel en effectief handelen in situaties die geen uitstel dulden.
2. Voorkomen van Stagnatie in de Bedrijfsvoering: Dit aspect is gericht op het waarborgen van de continuïteit van de overheidstaken. Als de Regering zou moeten wachten op de volledige goedkeuring van de Staten (wat tijd kost), kunnen essentiële processen stagneren. Denk aan:
 - o Het stoppen van belangrijke investeringsprojecten.
 - o Het niet kunnen voldoen aan lopende betalingsverplichtingen (zoals de aflossing van de lening in oktober).

Kortom, de regering gebruikt de ruimte die Artikel 47, lid 1 biedt om de financiële stabiliteit te garanderen en vitale projecten door te laten gaan zonder onderbreking, met de garantie dat de Staten achteraf en zo spoedig mogelijk worden geïnformeerd en de wijziging ter bekrachtiging wordt voorgelegd.

De fractie heeft vervolgens de volgende vragen. Er wordt in casu ten aanzien van CMC een kostenplaatje gepresenteerd voor een oplossing voor CMC. Maar wat zijn de concrete plannen ten aanzien van deze cijfers? Welke maatregelen worden genomen om het probleem van CMC op te lossen? Is deze oplossing realistisch?

Antwoord:

In de Memorie van Toelichting, specifiek onder het onderdeel 'Advies College financieel toezicht' op pagina 10 tot en met 12, en in de Nota van Financiën, op pagina 8 tot en met 11, wordt uitvoerig ingegaan op de concrete maatregelen die de Regering heeft genomen om het financiële probleem van het Curaçao Medical Center (CMC) daadwerkelijk op te lossen.

Ja, de oplossing is realistisch en is in overeenstemming met het bestuur van CMC tot stand gekomen.

Met de introductie van Landsverordening Normering Topinkomens (LNT) op medische specialisten heeft de Regering een probleem gecreëerd met desastreuze gevolgen voor het functioneren van CMC. Dus moet de Regering hiervoor een oplossing bedenken, namelijk het verhogen van de salarissen tot Cg. 500 duizend. De fractie ziet dit echter niet terug in deze suppletoire begroting. Wat is de visie van de Regering op LNT?

Antwoord:

De Regering merkt op dat ondanks de introductie van de Landsverordening Normering Topinkomens (LNT), het aantal medische specialisten dat gefinancierd wordt via de Sociale Verzekeringsbank (SVB) jaarlijks groeit.

Het huidige aantal specialisten dat direct via de SVB gefinancierd wordt (zowel in loondienst als vrijgevestigd) bedraagt momenteel circa 125.

Deze groei in het aantal specialisten, zelfs na de invoering van de LNT (ongeveer drie jaar geleden), suggereert dat de LNT in de praktijk niet tot een krimp van het totale aantal specialisten heeft geleid.

Hoewel er een groei is, erkent de Regering dat er momenteel ongeveer 15 vacatures zijn waarvoor fondsen beschikbaar zijn. De verantwoordelijkheid voor het invullen van deze vacatures ligt bij de ziekenhuizen zelf.

De Regering is bereid de LNT aan te passen. Dit komt omdat het bestuur van het Curaçao Medical Center (CMC) heeft aangegeven dat de problemen met het vinden en aannemen van medische specialisten grotendeels opgelost kunnen worden door de LNT-salarisnormen stap voor stap te verhogen (een 'trapsgewijze' verhoging). Het standpunt van de Regering is daarom een compromis: zij wil de LNT-normen (de maximumsalarissen) blijven handhaven om de kosten te beheersen, maar volgt tegelijkertijd de suggestie van het CMC om de normen flexibel tot het maximum dat de LNT toelaat te

verhogen. Kortom: zowel het bestuur van CMC als de Regering zien een geleidelijke verhoging van de LNT als de mogelijke oplossing om meer specialisten aan te trekken en/of te behouden, zonder de hele salarisnorm los te laten.

Een van de gevolgen van de LNT is dat de wachtlijsten langer zijn geworden. Ook hebben veel medische specialisten ontslag genomen en anderen die op het punt stonden om hier naar toe te komen, hebben afgezegd. Kan de Regering over 2024 en 2025 een beeld geven van de wachtlijsten voor medische specialisten? Zijn deze meer of minder geworden?

Antwoord:

In 2017-2018 en in 2023 zijn er onderzoeken verricht naar de oorzaken van wachtlijsten, zowel op de operatiekamers als naar poliklinische wachtlijsten.

Het probleem van wachtlijsten wordt deels veroorzaakt door een tekort aan medisch specialisten. Instellingen kunnen op dit moment de benodigde specialisten aantrekken, mits zij deze vacatures invullen. Daarnaast is recentelijk het Curaçao International Center van een ziekenhuisvergunning voorzien om de capaciteit te vergroten en de wachtlijsten te helpen verkorten.

Er wordt gewerkt aan een actualisatie van de behoefte aan zorgprofessionals, waarvan de resultaten begin het tweede kwartaal van 2026 worden verwacht. Instellingen kunnen echter reeds nu extra zorgprofessionals aanvragen indien nodig. Het is daarnaast van groot belang dat instellingen hun zorgprofessionals behouden; dit is niet alleen een financiële kwestie, maar vooral een zaak van interne organisatie, welk meer gericht moet zijn aan het betrekken van jong professionals bij de totstandkoming van medisch beleid in plaats van enkel een top-down benadering te hanteren.

Tot slot heeft de Regering per 1 oktober 2024 een beleid van maximale wachttijden in de gezondheidszorg ingevoerd. Deze maximale wachttijden worden momenteel nog niet gehaald, met name op het gebied van poliklinische afspraken met specialisten en bepaalde operaties zoals oogheelkunde, urologie, neurologie, neurochirurgie en orthopedie.

De fractie ontvangt graag een weergave van het aantal medische uitzendingen van de SVB over de jaren 2023, 2024 en 2025. Graag ook een weergave van de post van medische uitzendingen over 2023, 2024 en 2025. Dit is volgens de fractie belangrijk om te kunnen evalueren wat de impact was van LNT op de medische zorg.

Antwoord:

- **Jaar 2023**

- Aantal uitzendingen: 597
- Totale kosten: Cg 26.733,33

- **Jaar 2024**

- Aantal uitzendingen: 832
- Totale kosten: Cg 31.788,00

- **Jaar 2025**

- Aantal uitzendingen: 821
- Forecast totale kosten (t/m 31 december 2025): Cg 33.708,94

Waar in dit suppletoire begroting is de indexering van AOV te zien? Erkent de Regering de verantwoordelijkheid tot indexering van de AOV?

Antwoord:

De regering merkt op dat het algemeen bekend is dat de financiering van de AOV via het AOV-fonds bij SVB plaatsvindt en dus niet via de landsbegroting. Wat het land specifiek voor het AOV-fonds al jaren betaalt, is een landsbijdrage van Cg 25 miljoen, welk meerjarig in de landsbegroting is opgenomen. Ten behoeve van een gefaseerde verhoging van het AOV-bedrag, welk met ingang van januari 2026 zal plaatsvinden, heeft de SVB op verzoek van de regering de nodige berekeningen uitgevoerd. Hieruit blijkt dat de gefaseerde verhoging van het AOV-bedrag vanuit de SVB-fondsen kan worden gefinancierd, zonder dat het schommelfonds op korte termijn negatief wordt. Dus de uitgaven met betrekking tot de AOV-verhoging lopen via de meerjarenbegroting van SVB. Het schommelfonds wordt pas negatief in het jaar 2029 en deze periode (2026-2028) geeft de regering voldoende ruimte om de nodige wetwijzigingen te impelmenteren om het AOV-fonds en het schommelfonds duurzaam positief te houden. Te denken valt aan onder andere het implementeren van een toeristen entry-tax, zuikerbelasting, legaliseren van ongedocumenteerde arbeiders en een BTW-stelsel.

Hoewel de geprognosticeerde AOV-verhoging via de SVB-fondsen zal worden gefinancierd (en het schommelfonds zonder aanvullende landsbijdrage pas in 2029 negatief zal worden), heeft de regering voor een gefaseerde verhoging van het AOV-bedrag en/of een verhoging van de DWI-toelage meerjarig de volgende bedragen in de landsbegroting gereserveerd: Cg 15 miljoen vanaf 2026 (dit bedrag is meerjarig en wordt middels de huidige belastinginkomsten gefinancierd, dus geen wetwijziging nodig), Cg 30 miljoen in 2027 (de aanvullende Cg 15 miljoen t.o.v. het jaar 2026 komt uit de invoering van een toeristen entry-tax), Cg 50 miljoen in 2028 (de aanvullende Cg 20 miljoen t.o.v. het jaar 2027 komt uit de invoering van een vergunningstelsel voor

appartementverhuur voor korte duur en een verdere stijging van de toeristen entry-tax) en Cg 80 miljoen in 2029 (de aanvullende Cg 30 miljoen t.o.v. het jaar 2028 komt uit de invoering van een BTW-stelsel, het legaliseren van ongedocumenteerden en een verdere stijging van ontvangsten uit appartementverhuur voor korte duur en uit de toeristen entry-tax). Deze reeks is integraal verwerkt in het uitgavenkader.

Met betrekking tot de vraag inzake de mogelijke retroactieve indexering van AOV is de regering momenteel in gesprek met de vertegenwoordigers van lokale gepensioneerden (pensionado's), waarbij aan de vertegenwoordigers is meegedeeld dat de regering op basis van diverse verkregen juridische adviezen een andere mening is toegedaan inzake de mogelijke retroactieve indexering. De regering heeft aangegeven op de uitkomst van een lopende gerechtelijke procedure af te wachten alvorens verdere stappen te ondernemen inzake de mogelijke retroactieve indexering. Partijen zijn wel overeengekomen dat eerst de AOV-verhoging ingaande januari 2026 zal worden onderhandeld, en gelijk daarna verder zal worden gegaan met de besprekingen inzake retroactieve indexering en de beslissingen die moeten worden genomen om de AOV-betalingen duurzaam te garanderen.

Wat was de reële economische groei, na aftrek van inflatie over 2021, 2022, 2023 en 2024?

Antwoord:

	2020	2021	2022	2023	2024*	2025*
Reële groei %	-18,0	4,2	6,9	4,2	5,0	4,0

Bron: IMF Artikel IV, juli 2025

*: projectie IMF

Voor een volledig beeld van de reële economische groei sinds de invoering van de wetswijziging AOV in 2013 het volgende (bron: CBS):

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Reële groei %	-0,6	0,5	-1,1	-1,3	-2,1	-3,2

De fractie stelt dat het project "Kòrsou ta move" waarschijnlijk is stopgezet. Zijn de kosten voor dit project geprojecteerd voor de komende jaren, namelijk voor de resterende maanden van 2025, 2026 en 2027?

Antwoord:

Ja, de kosten voor het project "Kòrsou ta move" zijn geprojecteerd voor de resterende maanden van 2025 (met een tussenstop in december), evenals voor de jaren 2026 en 2027.

Waarom zijn de rentelasten zo veel gestegen? Van Cg. 84.3 miljoen in 2025 naar Cg. 100.9 miljoen in 2028. Hoe gaat de Regering deze lasten dekken?

Antwoord:

De stijging van deze post is gebaseerd op de verwachte rentebetalingen die voortvloeien uit de bestaande schuldenlast (inclusief de liquiditeitsleningen) en de nieuwe lening die naar verwachting in 2025 zal worden aangegaan. Naar verwachting zal in 2025 een nieuwe lening van ruim Cg 147 miljoen worden aangegaan ter financiering van investeringen (inclusief CELIA). De hogere begroting voor de rente-uitgaven is derhalve een direct gevolg van de toegenomen financieringsbehoefte voor de geplande kapitaalinvesteringen. Deze kapitaalinvesteringen zorgen op hun beurt voor meer economische groei en dus meer belasting- en premieinkomsten voor het land.

Waarom is de schuldquote van de staatsschuld niet verbonden aan ons bruto nationaal product en opgenomen in de wet?

Antwoord:

De reden waarom de schuldquote van Curaçao (de staatsschuld uitgedrukt als percentage van het BBP) niet wettelijk is vastgelegd in de zin van een bindende, constante norm, ligt in de huidige opzet van de Rijkswet financieel toezicht Curaçao en Sint-Maarten (Rft). De Rft richt zich primair op het begrotingsevenwicht en de rentelastnorm, niet direct op een strakke schuldquotenorm.

Ondanks het ontbreken van een wettelijk vastgelegde quotenorm, streeft de Regering er wel naar deze te verlagen, in lijn met internationale aanbevelingen.

Het beleidsvoornemen is om op termijn (over 3 tot 5 jaar), in overeenstemming met een raadsbeslissing uit 2024, een schuldquote van 55% te bereiken. De meerjarige schuldquote vertoont ook een dalende trend conform de doorrekening van CBCS. Dit is het resultaat van een combinatie van factoren; afname in nieuw aan te trekken leningen, geleidelijke toename in de aflossingen en een flink stijgende bruto binnenlands product.

Conform de CBCS (multi-annual projections, maart 2025) wordt een lange termijn economische groei en welvaart gestimuleerd door een voortvarende implementatie van de structurele hervormingen uit het Landspakket en de meerjarige investeringsagenda. In het kader van het verzoek om

herfinanciering van de in oktober 2025 aflopende obligatielening is ook aangegeven dat het huidig beleid is om geen bullets-leningen meer aan te gaan, maar enkel annuïteiten/lineaire leningen. Dit geldt voor zowel nieuwe leningen als herfinancieringen van aflopende obligatieleningen. Het eerder aanvangen met aflossingen leidt tot een lagere schuldpositie en minder rentelasten (dit heeft op zijn beurt een positief effect op de begrotingsruimte).

Van belang voor Curaçao blijft een gebalanceerd gebruik van eigen liquiditeiten en nieuwe leningen voor het financieren van publieke investeringen en aflossingen van leningen.

De fractie ziet de structurele maatregelen ook niet terug in deze suppletoire begroting, die genomen moeten worden om CMC te redden. Waarom zijn deze niet in dit ontwerp opgenomen? Hoeveel zullen deze maatregelen kosten?

Antwoord:

De veronderstelling dat de structurele maatregelen om het Curaçao Medical Center (CMC) te redden niet in de (suppletoire) begroting zijn opgenomen, is onjuist.

De Regering heeft een uitgebreid plan van structurele maatregelen genomen om de financiële positie van zowel CMC Vastgoed als CMC Exploitatie te saneren. Een deel van deze maatregelen is reeds opgenomen en volledig verwerkt in de Begroting 2025 en de meerjarenbegroting (2026-2029), terwijl het grootste deel inzake de financiering van vervangingsinvesteringen via een balanstransactie loopt en daarom geen gevolgen heeft voor de Gewone Dienst van de begroting.

In de Memorie van Toelichting, specifiek onder het onderdeel 'Advies College financieel toezicht' op pagina 10 tot en met 12, en in de Nota van Financiën, op pagina 8 tot en met 11, wordt uitvoerig ingegaan op de concrete maatregelen die de Regering heeft genomen om het financiële probleem van het CMC daadwerkelijk op te lossen.

Ook de personeelskosten blijven in 2025 stijgen. Waar zal de Regering geld vandaan halen om deze kosten te dekken?

Antwoord:

In 2025 wordt verwacht dat de personeelskosten met circa Cg 5 miljoen verminderd zullen worden. Deze verwachte besparing is gebaseerd op een extrapolatie van de daadwerkelijke uitgaven tot en met augustus 2025. Bovendien zijn in de onderhavige Landsverordening tot wijziging van de begroting 2025 budgetneutrale verschuivingen verwerkt, namelijk van de stelposten naar de functionele posten.

De fractie is het eens met de Regering om middelen beschikbaar te stellen voor geopolitieke risico's, gezien de geopolitieke realiteit waarin we leven. Maar dit is niet gedaan conform de comptabiliteitsvoorschriften. Waarom?

Antwoord:

In het concept ontwerp suppletoire begroting 2025 heeft de regering een voorziening getroffen voor minder goede tijden. Het Cft heeft aangeraden om dit af te voeren op basis van artikel 29 van de Landsverordening Comptabiliteit 2010 daar de voorziening bij jaarrekening gevormd kan worden.

De fractie merkt ook op dat er nog geen rapportage is van de totale kosten van de collectieve sector van 2023. Waarom?

Antwoord:

De Regering van Curaçao onderschrijft het belang van dit traject (de rapportage van de totale kosten van de collectieve sector over 2023).

De reden dat de rapportage nog niet is aangeleverd, is dat dit momenteel ambtelijk met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) wordt behandeld.

Het doel van deze ambtelijke behandeling is ervoor te zorgen dat de rapportage over 2023 op korte termijn kan worden aangeleverd.

De fractie constateert ook dat in deze suppletoire begroting geen roadmap te zien is, om te komen tot een goedkeurende controleverklaring voor Curaçao. De fractie wenst deze te ontvangen. Hoeveel zullen al deze wijzigingen ons kosten in 2025? Wat zal de sociale impact van deze wijzigingen zijn voor 2025? Waar zal de Regering geld vandaan halen om de extra kosten van 2025 te dekken? Wat zullen de gevolgen voor 2025 zijn als dit ontwerp niet goedgekeurd wordt?

Antwoord:

De Regering informeert dat zij momenteel werkt aan een herijkt plan van aanpak voor de uitvoering van de Roadmap ter verbetering van het financieel beheer.

Vanuit de Minister van Financiën is de centrale opdracht voor deze herijking geformuleerd:

Teneinde de duurzame verbetering van het financieel beheer te waarborgen, wordt geadviseerd om de huidige aanpak kritisch te herzien. Dit dient te resulteren in een versterkte projectmatige borging van de noodzakelijke veranderingen. Specifiek wordt gedacht aan het aanbrengen van verscherpte focus en prioritering

binnen de trajecten, alsook het intensiveren van de inzet van aanvullende technische assistentie.

Deze herijking is essentieel om de projectmatige voortgang te versnellen en de benodigde structurele verandering in de financiële kolom definitief te borgen. Het is de bedoeling dat het herijkte plan van aanpak uiterlijk eind december 2025 volledig is uitgewerkt en door de Regering is goedgekeurd. In de vierde Uitvoeringsrapportage (UR) zal de Regering hierover nadere informatie verstrekken.

De uitvoering van de Roadmap ter verbetering van het financieel beheer wordt gefinancierd uit de vastgestelde begroting 2025. De meerjarige en structurele kosten hiervoor zijn opgenomen in de Landsverordening tot vaststelling van de Begroting 2026, die momenteel bij de Staten in behandeling is.

Tot slot ontvangt de fractie graag de rapporten die KPMG in juli 2023 heeft gemaakt ten aanzien van de efficiëntie van de zorg in CMC en de prijzen voor zorg.

Antwoord:

Ondertussen is met het bestuur van CMC, in overeenstemming met Cft, afgesproken dat CMC begin 2026 een volwaardig doelmatigheidsonderzoek zal verrichten en op basis van de uitkomsten hiervan zal het CMC de nodige besparingsmaatregelen implementeren. Het bestuur van het CMC is met de regering eens dat de KPMG-studie geen volwaardige doelmatigheidsstudie is geweest, maar enkel een aantal voor de hand liggende maatregelen heeft voorgesteld (zoals het aangaan van langlopende inkoopcontracten en het verminderen van PR-activiteiten). Zodra de oplossingen naar aanleiding van het hoofdlijnenakkoord door het bestuur van het CMC en de regering zijn geformaliseerd (eind 2025), zal het parlement hierover worden geïnformeerd.

De Movementu Futuro Kòrsou-fractie (MFK-fractie) heeft ook kennis genomen van de onderhavige ontwerplandsverordening en heeft de volgende vragen. Volgens de fractie betreffen de wijzigingen onder meer de aankoop van een nieuwe onderzeese zee kabel via het CELIA-project. Verder wordt de raming van de belastingen aangepast op basis van realisatiecijfers van de eerste 7 maanden van het jaar. Voorts zijn de personeelsuitgaven aangepast aan de hand van de realisatiecijfers van de eerste acht maanden van het jaar. De regering heeft tevens de raming voor het aantrekken van leningen ter financiering van investeringen via de kapitaalmarkt verlaagd. De investeringen worden gedeeltelijk gefinancierd via de kapitaalmarkt en gedeeltelijk via eigen middelen, waarbij de vrijval van reserves wordt ingezet voor de financiering van uitgaven van kapitaaldienst.

De fractie geeft aan dat de RVA heeft aangegeven dat de gewone dienst sluitend is en dat de Regering een eerste stap heeft gezet om de kwaliteit en continuïteit van de gezondheidszorg te verzekeren. De fractie stelt vervolgens dat best veel geld gereserveerd is voor CMC. Niet alleen voor operationele lasten, maar ook voor de bescherming van de gezondheidszorg op lange termijn. Welke trajecten zijn nu in uitvoering om het vorenstaande te bereiken?

Antwoord:

De Regering erkent het belang van een gezonde financiële situatie. Met de CEO van het CMC is, in samenspraak met het Cft (College financieel toezicht), afgesproken dat het CMC begin 2026 een degelijk doelmatigheidsonderzoek zal uitvoeren. Uit dit onderzoek moeten besparingsmaatregelen worden geïdentificeerd en geïmplementeerd. Verder zijn de nodige afspraken met het de CEO van het CMC gemaakt om het jaar 2025 zonder liquiditeitsissues af te sluiten.

De Regering zal het beleid van het CMC blijven ondersteunen door te zorgen voor adequate financiering en door samen te werken aan efficiëntieverbeteringen, transparantie en verantwoord financieel beheer. Het doel is om het CMC in staat te stellen hoogwaardige zorg te blijven leveren aan de bevolking, terwijl de financiële duurzaamheid van de instelling wordt gewaarborgd. Tot slot zal de minister blijven inzetten op preventie om de stijging van de zorgvraag op termijn te remmen en mogelijk te reduceren.

Andere wijzigingen betreffen: de structurele verwerking van de in december 2024 betaalde indexering; de in januari 2025 betaalde trede; de 3% lumpsum; de 'Bashi premie' en de indexering; een verhoging van de vakantie-uitkering van 6 naar 8 procent; en de vacatures die in november 2024 zijn opengesteld en momenteel via wervings- en selectieprocedures worden ingevuld. Heeft het werken van overuren van Shared Services geleid tot het behalen van de wettelijke termijnen?

Antwoord:

Het werken van overuren door Shared Services (Gedeelde Diensten) heeft inderdaad geleid tot het behalen van de wettelijke termijnen.

Het CELIA-project zal Cg. 44.6 miljoen kosten, hiervan is Cg. 25.0 miljoen in 2025 gereserveerd. Op welke begrotingspost is dit bedrag te zien? Wordt dit project door Nederland gefinancierd of komt het uit onze eigen middelen?

Antwoord:

Op pagina 62 van het beleidsdeel van de suppletoire begroting 2025, onder kostenplaats 142800 ('Overige Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning'), economische categorie 4909 ('Verwerving Non-financiële Activa'), is het bedrag voor het CELIA-project opgenomen. Dit project zal worden gefinancierd via een obligatielening waarop Nederland, conform de Rijkswet financieel toezicht (Rft), verplicht is in te schrijven.

Wat is de stand van zaken van het project ter registratie van ongedocumenteerden genaamd “riba e luga”? Er is hiervoor een bedrag van Cg. 1.5 miljoen begroot. Is dit bedrag genoeg?

Antwoord:

Het project “Rib’e Lugá” beoogt een grootschalige registratie- en legalisatiecampagne voor personen die zich zonder geldige verblijfsstatus op Curaçao bevinden. Deze groep vormt naar schatting een substantieel, maar grotendeels onzichtbaar segment van de bevolking. Het structureel ontbreken van registratie heeft directe én indirecte negatieve gevolgen voor zowel de openbare orde en veiligheid als de effectiviteit van criminaliteitsbestrijding.

Het project is nog niet van start gegaan.

Ook bij de Ministerie van GMN is uit de gewone dienst in veel projecten geïnvesteerd, onder andere: het bouwen van 40 woonunits door stichting Totolika, de aanschaf van een transport bus voor stichting Thuiszorg Banda’bou, het verlagen van het bustarief voor ouderen via ABC busbedrijf en ondersteuning aan ‘Salú Pa Tur’ in de vorm van zorgverlening aan kwetsbare groepen binnen de samenleving ter waarde van Cg. 411.000. Is het vorenstaande in ‘place’? Is dit bedrag genoeg of moet dit bedrag terugkomen? Of moet er meer bij komen?

Antwoord:

Voor wat betreft Totolika: de dekking van de totale bouwkosten is geregeld. Hierbij dient te worden opgemerkt dat er nog een bedrag van 1 miljoen gulden in de begroting 2026 is opgenomen, dat nog door de Staten behandeld moet worden. Per november 2025 zijn er geen overschrijdingen op het project Totolika, waardoor het begrote bedrag op dat moment voldoende is voor de realisatie van de investering.

Transportbus Stichting Thuiszorg Banda’bou: dit betrof een eenmalige subsidie en vereist geen aanvullende middelen.

Bustarief ouderen: in een brief van 13 november heeft ABC Busbedrijf voorgesteld om het gereduceerde tarief voor ouderen van 65 jaar en ouder (1 gulden) te continueren voor de periode 2026–2029. De kosten hiervan bedragen structureel circa 400.000 gulden per jaar. Dit bedrag is opgenomen in de meerjarenbegroting voor 2026 tot en met 2029 van GMN.

Salú pa Tur: Salu pa Tur is meerjarig begroot voor een jaarlijks bedrag van Cg 478K. In 2025 heeft Salu pa Tur voor het eerst subsidie ontvangen van GMN, als gevolg van een recente beleidswijziging van de Amerikaanse regering, waarbij per 24 januari 2025 de bijdrage aan goede doelenorganisaties wereldwijd per direct is opgeschort. Stichting Salu pa Tur biedt gratis medische zorg aan onverzekerde migranten, vluchtelingen en personen met beperkte financiële middelen op Curaçao. De stichting richt zich met professionele aandacht met name op essentiële en urgente gezondheidszorgbehoeften van de patiënt. GMN kan op dit moment nog geen uitspraak doen over de toereikendheid van het toegekende bedrag, aangezien de subsidievaststelling over 2025 nog moet plaatsvinden.

Op de kapitaaldienst voor het landbouwproject 'Kunukero' ter versnelling van duurzame voedselproductie is een bedrag van Cg. 1.725.000 begroot. Op welke begrotingspost zal dit project gefinancierd worden? Is dit het definitieve bedrag voor dit project?

Antwoord:

Het bedrag van 1.725.000 gulden voor het landbouwproject 'Kunukero' is verdeeld over de volgende begrotingsposten van UO AVB:

187502.4468 – Andere specifieke goederen en diensten	Cg 1.225.000
187502.4923 – Transportmiddelen (Kapitaaldienst)	Cg 175.000
187502.4913 – Gebouwen (Kapitaaldienst)	Cg 50.000
187502.4924 – Machines & andere werktuigen (KD)	<u>Cg 275.000</u>
Totaal:	Cg 1.725.000

Het landbouwproject 'Kunukero' is een doorlopend, meerjarig project dat gericht is op het versnellen van duurzame voedselproductie. Omdat dit een strategisch belang heeft voor het Land Curaçao, wordt het structureel opgenomen in de beleidskaders en uitvoeringsplannen van het Ministerie van GMN en wordt het interministerieel uitgevoerd. Voor dit project is meerjarig zowel op de Gewone Dienst als op de Kapitaaldienst 750.000 gulden opgenomen. Het hierboven genoemde bedrag van 1.725.000 gulden betreft dus de huidige begroting voor het project, maar het project zelf is meerjarig en kan in de toekomst aanvullende financiering vergen.

De fractie vraagt de Regering om het probleem van CMC 'for once and for all' op te lossen. De CMC heeft onder meer Cg. 10 miljoen gekregen van de Regering voor de schuld van de ongedocumenteerden. Hoe heeft CMC dat geld besteed? Wat moet er gebeuren met het probleem van de ongedocumenteerden? Volgens de fractie moet de Regering van CMC eisen dat zij gaan besparen, maar wel rekening houdend met de kwaliteit van de zorg.

Antwoord:

Hoewel in de begroting reeds een structureel bedrag van Cg 10 miljoen is opgenomen voor het financieren van de acute medische zorg aan onverzekerden, verwacht het land dat door het legaliseren van ongedocumenteerden en een strikte grensbewaking dit bedrag lager zal worden. Verder wordt momenteel subsidies verstrekt aan stichtingen die medische zorg verstrekken aan ongedocumenteerden, dit voorkomt dat deze zorg bij de veel duurdere CMC moet worden gegeven. Op basis van verkregen informatie van het CMC, is de verwachting dat over het jaar 2025 een lager bedrag zal worden besteed aan de acute medische zorg van onverzekerden.

Op pag. 4 en 5 van het advies van RvA adviseert de Raad om een gepaste schuldquote in de wet vast te stellen. Hoe gaat de Regering dit doen?

Antwoord:

De reden waarom de schuldquote van Curaçao (de staatsschuld uitgedrukt als percentage van het BBP) niet wettelijk is vastgelegd in de zin van een bindende, constante norm, ligt in de huidige opzet van de Rijkswet financieel toezicht Curaçao en Sint-Maarten (Rft). De Rft richt zich primair op het begrotingsevenwicht en de rentelastnorm, niet direct op een strakke schuldquotenorm. Verder moet men voorkomen dat door het opnemen van een maximale schuldquote in de wet, de regering minder flexibel wordt om effectief op al dan niet bijzondere omstandigheden te acteren.

Ondanks het ontbreken van een wettelijk vastgelegde quotenorm, streeft de Regering er wel naar deze te verlagen, in lijn met internationale aanbevelingen.

Het beleidsvoornemen is om op termijn (over 3 tot 5 jaar), in overeenstemming met een raadsbeslissing uit 2024, een schuldquote van 55% te bereiken. De meerjarige schuldquote vertoont reeds een dalende trend conform de doorrekening van CBCS. Dit is het resultaat van een combinatie van factoren; afname in nieuw aan te trekken leningen, geleidelijke toename in de aflossingen en een flink stijgende bruto binnenlands product.

Conform de CBCS (multi-annual projections, maart 2025) wordt een lange termijn economische groei en welvaart gestimuleerd door een voortvarende implementatie van de structurele hervormingen uit het Landspakket en de meerjarige investeringsagenda. In het kader van het verzoek om herfinanciering van de in oktober 2025 aflopende obligatielening is ook aangegeven dat het huidig beleid is om geen bullets-leningen meer aan te gaan, maar enkel annuïteiten/lineaire leningen. Dit geldt voor zowel nieuwe leningen als herfinancieringen van aflopende obligatieleningen. Het eerder aanvangen met aflossingen leidt tot een lagere schuldpositie en minder rentelasten (dit heeft op zijn beurt een positief effect op de begrotingsruimte).

Van belang voor Curaçao blijft een gebalanceerd gebruik van eigen liquiditeiten en nieuwe leningen voor het financieren van publieke investeringen en aflossingen van leningen.

In het advies van CFT d.d. 21 augustus adviseert de CFT de Regering om de jaarrekening van 2024 zo spoedig mogelijk vast te stellen en deze naar de Staten te sturen. Wanneer (graag een concrete datum) ontvangen de Staten deze jaarrekening?

Antwoord:

De Regering heeft de jaarrekening 2024 ter controle aangeleverd aan de Stichting Overheidsaccountantsbureau (SOAB). Tijdens deze controle worden, zoals gebruikelijk, documenten opgevraagd bij alle ministeries, waarna het SOAB zijn controlewerkzaamheden verricht en het traject van hoor en wederhoor doorloopt. Na de controle van de SOAB en eventuele aanpassingen van de jaarrekening, wordt deze aangeleverd aan de Algemene Rekenkamer (ARC) voor hun controle. Dit traject omvat opnieuw het opvragen van documenten en een fase van hoor en wederhoor. Vervolgens moet de Regering de rapporten van zowel het SOAB als de ARC verwerken in de Memorie van Toelichting bij de jaarrekening, waarna het geheel ter advisering wordt ingediend bij de Raad van Advies (RvA). Pas nadat de Regering het advies van de RvA heeft ontvangen én dit advies in de jaarrekening heeft verwerkt, kan de jaarrekening aan de Staten worden aangeboden. Rekening houdend met dit omvangrijke proces van controle en advies is het naar alle waarschijnlijkheid dat de jaarrekening 2024 pas in het laatste kwartaal van 2026 kan worden ingeleverd.

Ook geeft de CFT aan dat de collectieve sector voor de betreffende jaren is vastgesteld, maar dat de rapportage over 2023 ontbreekt. Heeft de Regering gewerkt aan deze rapportage? Is deze bij de Staten ingediend?

Antwoord:

De Regering van Curaçao onderschrijft het belang van dit traject (de rapportage van de totale kosten van de collectieve sector over 2023).

De reden dat de rapportage nog niet is aangeleverd, is dat dit momenteel ambtelijk met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) wordt behandeld.

Het doel van deze ambtelijke behandeling is ervoor te zorgen dat de rapportage over 2023 op korte termijn kan worden aangeleverd.

De fractie stelt dat de Roadmap na juli 2025 is stopgezet en dat dit effect kan hebben op de controleverklaring voor de jaarrekening. Zal de Regering de roadmap voortzetten? Graag een uitleg ten aanzien hiervan.

Antwoord:

De Regering informeert dat zij momenteel werkt aan een herijkt plan van aanpak voor de uitvoering van de Roadmap ter verbetering van het financieel beheer.

Vanuit de Minister van Financiën is de centrale opdracht voor deze herijking geformuleerd:

Teneinde de duurzame verbetering van het financieel beheer te waarborgen, wordt geadviseerd om de huidige aanpak kritisch te herzien. Dit dient te resulteren in een versterkte projectmatige borging van de noodzakelijke veranderingen. Specifiek wordt gedacht aan het aanbrengen van verscherpte focus en prioritering binnen de trajecten, alsook het intensiveren van de inzet van aanvullende technische assistentie.

Deze herijking is essentieel om de projectmatige voortgang te versnellen en de benodigde structurele verandering in de financiële kolom definitief te borgen. Het is de bedoeling dat het herijkte plan van aanpak uiterlijk eind december 2025 volledig is uitgewerkt en door de Regering is goedgekeurd. In de vierde Uitvoeringsrapportage (UR) zal de Regering hierover nadere informatie verstrekken.

De fractie wil weten hoeveel precies het overschot van 2024 is. Want volgens de fractie kan dit bedrag nu gebruikt worden, zodat de Regering geen leningen moet aangaan.

Antwoord:

De gewone dienst sluit het jaar 2024 af met een overschot van Cg 64,7 miljoen. De kapitaaldienst daarentegen, sluit af met een negatief saldo van Cg 99,1 miljoen. Deze op de gewone dienst wordt ingezet om het tekort op de kapitaaldienst deels te dekken. De resterende dekking van de kapitaaldienst komt uit eigen financiële middelen (=liquiditeiten).

Conform de Landsverordening Comptabiliteit 2010 mogen de in de begroting op de kapitaaldienst opgenomen verplichtingen worden gedekt door enerzijds de uitgifte van geldleningen en anderzijds het saldo van baten en lasten van de gewone dienst.

In een brief van het College financieel toezicht (Cft) van 1 maart 2024, met als onderwerp 'Advies bij de vastgestelde begroting 2024', gaf het Cft aan dat het land ultimo eind 2023 beschikte over een liquiditeitspositie van Cg 222 miljoen. Volgens het Cft moet deze liquiditeit worden ingezet ter dekking van

verplichtingen op de kapitaaldienst, voordat een nieuwe lening kan worden aangegaan ter financiering van investeringen.

Het baten- en lastenstelsel, dat is verankerd in de Landsverordening Comptabiliteit 2010, staat toe dat een lening op de kapitaaldienst als inkomsten wordt verantwoord. Het gebruik van eigen middelen om investeringen te financieren wordt echter niet als inkomsten verantwoord. Dit komt doordat het hier gaat om het aanwenden van reeds beschikbare middelen, en niet om de instroom van nieuwe middelen. Het financieren van investeringen met eigen middelen is zodoende een vorm van balansfinanciering, die losstaat van de gewone dienst.

Samen met de huisaccountant en het Cft zal de regering overleggen om tot een oplossing te komen voor de administratieve verantwoording van de financiering met eigen middelen.

Uit de suppletoire begroting volgt dat de Regering een overschot verwacht in 2025 op grond van een economische groei van 4,2%. Wat is het bedrag dat de Regering aan overschot verwacht over 2025, gezien de laatste geactualiseerde cijfers?

Antwoord:

Het overschot op de gewone dienst wordt vooralsnog geprojecteerd op Cg 75,2 miljoen.

Hoeveel zal de Regering uit eigen middelen investeren in het CELIA-project en de financiering van CMC? Hoeveel gaat de Regering lenen en bij wie?

Antwoord:

De investeringen in het CELIA-project zullen worden gefinancierd via een obligatielening waarop Nederland, conform de Rijkswet financieel toezicht (Rft), verplicht is in te schrijven. De structurele lasten van het CELIA-project zijn vanaf 2027 gebudgetteerd in de begroting van het Ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning en worden met eigen middelen gefinancierd. Ook de investeringen in het CMC (rond Cg 100 miljoen via de balans) worden gefinancierd met eigen middelen van het Land.

Waarom is het gebouw van CMC nog niet overgedragen? Waarom zijn de onderhoudsreserves nog niet ingevuld? Waarom is nog geen duidelijkheid ten aanzien van de leningen van CMC waarvoor de Regering garant staat? Waarom is er nog geen structurele financiële stabiliteit voor CMC? Wat zijn de concrete obstakels die dit belemmeren? Waarmee kunnen de Staten de Regering helpen om het probleem van CMC op te lossen?

Antwoord:

De verwachting is dat eind december de aanpassing van de juridische structuur door het CMC zal worden goedgekeurd. Hierna zullen de juridische documenten worden geformaliseerd door de RvC en het bestuur van het CMC en de regering. De verwachting is dat de capitalisatie (en daarmee de directe eigendom van het CMC i.p.v. indirect via een stichting) begin 2026 zal plaatsvinden (nadat in december 2025 de oplossing door het bestuur van het CMC en de regering is geformaliseerd).

In de verwachting dat de vragen van de Staten afdoende zijn beantwoord, verblijft de regering in afwachting van de datum voor de openbare behandeling van het ontwerp.

A handwritten signature in blue ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke extending to the right.

De Minister van Financiën.